

Bakalářská práce

Projevy vlastenectví v české a slovenské literatuře v době národního obrození v 19. století

Studijní program:

B0232A090012 Česká filologie pro praxi

Autor práce:

Silvie Válková

Vedoucí práce:

Mgr. Marek Janosik-Bielski

Katedra českého jazyka a literatury

Liberec 2024

Zadání bakalářské práce

Projevy vlastenectví v české a slovenské literatuře v době národního obrození v 19. století

Jméno a příjmení:

Silvie Válková

Osobní číslo:

P20000577

Studijní program:

B0232A090012 Česká filologie pro praxi

Zadávací katedra:

Katedra českého jazyka a literatury

Akademický rok:

2021/2022

Zásady pro vypracování:

Cílem bakalářské práce je porovnat českou a slovenskou literaturu v době národního obrození v 19. století. V teoretické části bude objasněn pojem vlastenectví a možnosti, jak ho vnímat. Jedním z dílčích cílů bude přiblížení vztahů českého a slovenského jazyka. V zájmu práce je také upozornit na různost pohledů na tehdejší česko-slovenské vztahy. V praktické části budou vybráni konkrétní autoři a jejich díla, na kterých je možné sledované jevy demonstrovat.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce: tištěná/elektronická

Jazyk práce: čeština

Seznam odborné literatury:

Wögerbauer, Michael - *Vlastenecká literatura a její dva proudy. Tři sondy ke vzniku novějších literatur v Praze v letech 1760-1820*. Wögerbauer, Michael. In: Historická dílna. 1 : sborník příspěvků přednesených v roce 2006 / Plzeň : Západočeská univerzita, 2006 s. 98-121.

HUČKOVÁ, Dana a Rudolf CHMEL, ed. *Slovník děl slovenskej literatúry 19. storočia*. Bratislava: Kalligram, 2009, 344 s. Knižnica slovenskej literatúry, zv. 6. ISBN 978-80-8101-280-8.

ŠMATLÁK, Stanislav. *Dejiny slovenskej literatúry. II, (19. storočie a prvá polovica 20. storočia)*. 3. upr. vyd., v LIC 2. vyd. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2001, 559 s. Prameň. ISBN 80-88878-68-3.

ROSENBAUM, Karol. *Poézia národného obrodnia: koncepcie a diela*. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1970, 274 s.

ŠMAHELOVÁ, Hana. *V síti dějin literatury národního obrození*. Praha: Karolinum, 2011, 395 s. ISBN 978-80-246-1902-6.

TUREČEK, Dalibor. *Česká literatura národního obrození*. 2. upr. a rozšíř. České Budějovice: Jihočeská universita, 1995, 93 s. ISBN 80-7040-122-2.

Vedoucí práce:

Mgr. Marek Janosik-Bielski

Katedra českého jazyka a literatury

Datum zadání práce:

30. dubna 2022

Předpokládaný termín odevzdání: 30. dubna 2023

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. PhDr. Jasňa Pacovská, CSc.
garant studijního programu

V Liberci dne 30. dubna 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Anotace

Tato bakalářská práce se zaměřuje na českou a slovenskou vlasteneckou literaturu v období národního obrození. Prostřednictvím komparativní analýzy autorů a jejich děl z obou národů zkoumá, jakým způsobem se projevovalo vlastenectví v literárních textech. Práce porovnává klíčové aspekty literární tvorby, jako jsou tematika, stylistické prostředky a ideové poselství. Na základě této komparace identifikuje a analyzuje rozdíly a podobnosti v literárních projevech českého a slovenského vlastenectví. Cílem je přispět k hlubšímu porozumění kulturním a historickým vlivům, které formovaly národní identitu v obou zemích během tohoto významného období.

Klíčová slova:

Národní obrození, česká vlastenecká literatura, slovenská vlastenecká literatura, národní identita

Annotation

This bachelor's thesis focuses on Czech and Slovak patriotic literature during the National Revival period. Through a comparative analysis of authors and their works from both nations, it examines how patriotism was expressed in literary texts. The thesis compares key aspects of literary creation, such as themes, stylistic devices, and ideological messages. Based on this comparison, it identifies and analyzes the differences and similarities in the literary expressions of Czech and Slovak patriotism. The aim is to contribute to a deeper understanding of the cultural and historical influences that shaped national identity in both countries during this significant period.

Keywords:

National revival, czech patriotic literature, slovak patriotic literature, national identity

Seznam obrázků

Obrázek 1: Graf-otázka 1.....	51
Obrázek 2: Graf-otázka 2.....	52
Obrázek 3: Graf-otázka 3.....	52
Obrázek 4: Graf-otázka 4.....	53
Obrázek 5: Graf-otázka 5.....	53
Obrázek 6: Graf-otázka 6.....	54
Obrázek 7: Graf-otázka 7.....	54
Obrázek 8: Graf-otázka 8.....	55
Obrázek 9: Graf-otázka 9.....	55
Obrázek 10: Graf-otázka 10.....	56
Obrázek 11: Graf-otázka 11.....	56
Obrázek 12: Graf-otázka 12.....	57

Obsah

ÚVOD.....	10
1 Vymezení základních pojmů	11
1.1 <i>Národ a národnost</i>	11
1.2 <i>Národní identita</i>	12
1.3 <i>Vlast a vlastenectví.....</i>	13
1.4 <i>Nacionalismus</i>	15
1.5 <i>Patriotismus.....</i>	16
2 Národní obrození.....	17
2.1 <i>O českém národním obrození.....</i>	17
2.2 <i>O slovenském národním obrození</i>	18
3 Vybrané významné osobnosti českého národního obrození a jejich dílo	21
3.1 <i>Josef Dobrovský.....</i>	21
3.1.1 <i>Klíčové dílo Josefa Dobrovského</i>	22
3.2 <i>Josef Jungmann</i>	23
3.2.1 <i>Klíčové dílo Josefa Jungmanna</i>	23
3.3 <i>František Palacký.....</i>	24
3.3.1 <i>Klíčové dílo Františka Palackého.....</i>	25
4 Vybrané významné osobnosti slovenského národního obrození a jejich dílo	26
4.1 <i>Anton Bernolák.....</i>	26
4.1.1 <i>Klíčové dílo Antona Bernoláka</i>	26
4.2 <i>Ján Kollár</i>	27
4.2.1 <i>Klíčové dílo Jána Kollára.....</i>	28
4.3 <i>Ľudovít Štúr.....</i>	28
4.3.1 <i>Klíčové dílo Ľudovíta Štúra</i>	29
5 Analýza vybraných děl	31
5.1 <i>Porovnání díla Josefa Dobrovského a Antona Bernoláka.....</i>	31
5.1.1 <i>Josef Dobrovský (Dějiny české řeči a literatury).....</i>	31
5.1.2 <i>Anton Bernolák (Kritická filologická rozprava o slovenských písmenech)</i>	33
5.1.3 <i>Srovnání vybraných děl.....</i>	34
5.2 <i>Porovnání díla Josefa Jungmanna a Jána Kollára</i>	35
5.2.1 <i>Josef Jungmann (Dvojí rozmlouvání o jazyku českém).....</i>	35
5.2.2 <i>Ján Kollár (Slávy dcera)</i>	40
5.2.3 <i>Srovnání vybraných děl.....</i>	43
5.3 <i>Porovnání díla Františka Palackého a Ľudovíta Štúra</i>	44
5.3.1 <i>František Palacký – Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě</i>	44
5.3.2 <i>Ľudovít Štúr – Spevy a piesně</i>	46
5.3.3 <i>Srovnání vybraných děl.....</i>	49
5.4 <i>Shrnutí analýzy</i>	50
6 Dotazníkové šetření.....	51
6.1 <i>Shrnutí dotazníkového šetření.....</i>	58

Závěr	60
Seznam literatury	61

ÚVOD

Česká vlastenecká literatura a slovenská vlastenecká literatura v době národního obrození představují klíčové momenty v dějinách obou národů, kdy literatura sehrála zásadní roli ve formování národní identity a probuzení národního vědomí. Toto období, které probíhalo v průběhu 18. a 19. století, bylo charakterizováno snahami o obnovení a posílení národního jazyka, kultury a tradic v reakci na dlouhodobou germanizaci a maďarizaci. Volba tohoto tématu je motivována nejen literárně-historickým významem, ale i osobním zájmem o hlubší porozumění procesu národního obrození a jeho dopadu na současnou identitu českého a slovenského národa.

Cílem této práce je analyzovat hlavní rysy a témata vlastenecké literatury v českém a slovenském kontextu, přičemž bude kladen důraz na srovnání obou literatur. Zaměřím se na klíčové osobnosti a na jejich díla, která výrazně přispěla k národnímu uvědomění a kulturnímu rozvoji. Tato analýza nám umožní lépe pochopit nejen literární díla samotná, ale i širší společenské a historické souvislosti, v nichž tato literatura vznikala.

Zkoumání vlastenecké literatury nám také poskytuje cenné poznatky o tom, jak literární tvorba může ovlivnit a formovat národní identitu a jak může být nástrojem politické a kulturní emancipace. Výběr tohoto tématu je proto relevantní nejen pro literární vědu, ale i pro kulturní a historické studium, a nabízí jedinečný pohled na proces národního obrození, který formoval základy moderní české a slovenské společnosti.

1 Vymezení základních pojmů

V této kapitole se budeme věnovat objasnění základních pojmů a klíčových termínů, které jsou nezbytné pro pochopení problematiky české a slovenské vlastenecké literatury v době národního obrození. Pojmy jako národ, národnost, národní identita, vlast, vlastenectví, nacionalismus a patriotismus tvoří základní stavební kameny diskurzu o národním obrození a mají zásadní význam pro analýzu literárních děl této doby.

1.1 Národ a národnost

Termín národ vychází z latinského slova *natio*. To by se dalo přeložit jako rod, kmen či národ. Ve slovníku je definován jako společenství lidí, jež jsou navzájem spojeni společnou řečí, územím, hospodářstvím, psychickým založením a kulturou. Nicméně přesná a všeobecně uznávaná definice pojmu národ neexistuje. Zkušenosti s tímto pojmem jsou natolik různé a vždy vycházejí ze subjektivního pohledu danými příslušníky národa. Proto nelze jednoznačně vymezit definici, lze tedy pouze objektivně uchopit vnější faktory a na základě toho pojem popsat a následně definovat. Objektivními rysy jsou tedy území, jazyk, víra či společný původ a rysy subjektivními jsou vědomí své příslušnosti k národu jednotlivých jedinců a s tím spojená loajalita k němu.¹

Pojem národ je často mylně zaměňován za pojem lid (*populus*). Stejně tak je často zaměňován pojem stát a národ. Hlavním rozdílem je, že stát je veřejnoprávní korporátní instituce, která se zaručuje za národy v něm žijící. Národnost není něco, s čím se člověk narodí. V moderním podání se jedná o vztahy hospodářské, náboženské apod. Pojem národ je ale často definován také jazykově a odpovídá společnému místu či společnému místu či společným předkům. Rozlišovat lze zejména politický a etnický národ. Politický národ je založený na občanství. Příslušníky jsou všichni jedinci, kteří jsou soustředěni v daném státě, jsou jeho občany a mají právo účastnit se politiky. Etnický národ je založený na společném, sdíleném jazyku a příslušníci národa jsou považováni všichni jedinci, kteří mluví stejným jazykem, mají stejnou mentalitu, území, historii a kulturu.²

¹ Hirt, Tomáš. Přehled základních tezí modernistického pojetí nacionalismu. 2007.

² Národ. In: Sociologická encyklopedie. 2018.

Jednotlivé národy lze vymezit dle tří typů hledisek, jimiž jsou: kulturní, politické a psychologické. Kulturní hledisko je identifikováno zejména podle společného spisovného jazyka, regionálních dialektů a slangu. Neméně důležité je i společné náboženství či společná historie. Politická existence je dána buď vlastním státem, nebo federativním či autonomním statutem. Psychologické hledisko se soustřeďuje na subjektivní vědomí jedinců o jejich příslušnosti k národu samotnému. Toto hledisko je rozhodující, jelikož intenzita národního uvědomění je rozličná, a to jak mezi jednotlivci, tak mezi různými oblastmi. Silné národní uvědomění, které je doloženo patřičným a odpovídajícím chováním, se nazývá vlastenectví.³

1.2 Národní identita

Tento pojem vychází z latinského *idem ens*, a je překládám jako *totéž jsoucí*. Národní identita je chápána jako idea, který se skládá z vlastního sebeuvědomění, teritoriální identity, obrazu národa, národní hrdosti a lásky k národu. Stejně tak jako u pojmu „národ“ je i tento pojem často mylně zaměňován, a sice s pojmem „občanství“. Národní identita je založená spíše na subjektivním pocitu sounáležitosti se skupinou (národem). A to bez ohledu na to, jaký je právní status občanství či etnická příslušnost. Povětšinou bývá národní identita shodná s národním státem, avšak není to nutností. Stejně tak není nutné, aby jedinec cítil národní identitu pouze k jednomu národu. Oproti tomu občanství je osobní právní poměr určitého jednotlivce k určitému státu. Státní občanství je vlastně souhrn práv a povinností mezi osobou a určitým státem.⁴

Otázkou národní identity se v současné době zabývá i Klára Vlachová a Blanka Řeháková a v publikaci z roku 2004) *Národ, národní identita a národní hrdost v Evropě* uvádějí, jak je možné měřit lokalismus, regionalismus, patriotismus a evropanství. Klára Vlachová vnímá národní identitu ve třech různých rovinách. První z nich je individuální sociálně-psychologická. To znamená, že lidé se cítí být vzájemně propojeni či svázáni, a to bez fyzického kontaktu. Důvodem, proč tomu tak je, je společný jazyk, území, kultura, historie, zvyklosti a tradice. Další rovina je politicko-systémová. Tato rovina vykresluje národní identitu skrze daný stát, ve kterém je majoritní jeden národ. V politice je národní identita velmi důležitý pojem, protože díky ní lze dosáhnout politických cílů. Třetí je rovina ideologická, a do ní spadá

³ Národ. In: Sociologická encyklopedie. 2018.

⁴ Vlachová, Klára, Blanka Řeháková. 2004.

i idea nacionalismu. V takovém případě ale Klára Vlachová zdůrazňuje, že nehovoříme o nacionalismu v negativním slova smyslu. Je to spíše naopak a národní ideologie stojí na historickém poslání. Ospravedlňuje vznik národa, územní vymezení a kulturu daného národa, která je jedinečná.⁵

Myšlenka národní identity vychází ze vztahu mezi sebepojetím národa a o představě národa o image sebe samého v očích vnějšího světa. Je také nutné dodat, že formování národního uvědomění a poté i národní identity bývá zpravidla propojeno s vymezením vůči jinému národu a formuje se v průběhu života. Je to tedy fakticky dlouhodobý proces, během kterého si jedinec vytváří pocit sounáležitosti na základě vlastních zkušeností či prožitou historií. Národní identita není statická a mění se v závislosti na různé situaci, která může být třeba osobní nebo politická.

Formování národní identity lze rozdělit mezi určité stupně socializace. Během primární socializace se vztahy jedince formují skrze rodný jazyk, hodnoty, normy a postoje, se kterými se setkává již v útlém věku od svého nejbližšího okolí a rodiny. Během sekundární a terciární socializace dochází k rozšíření vztahů mimo své bezprostřední okolí. Jedinec vnímá různé společenské vztahy, střetává se s řadou vnějších vlivů (škola, práce, média...) a na základu těchto získaných poznatků a zkušeností, vyhodnotí svůj vztah k národu a národní identitě.⁶

1.3 Vlast a vlastenectví

Pojem vlast se vztahuje na rodnou zemi, ve které se jedinec narodí a žije v ní podle zažitých tradic a podle zvyků, které přísluší kultuře dané země. Zvyklostmi se však jedinec neřídí kvůli nátlaku okolí a společnosti. Je to na bázi vlastního rozhodnutí, neboť jedinec cítí s kulturou dané země spojení. I u tohoto pojmu je potřeba počítat se subjektivními postoji, a proto se definice termínu vlast mohou různit. Pojmy vlast a vlastenectví jsou zejména spojovány s obdobím národního obrození, tedy v období na přelomu 18. a 19. století. Právě v této době byly oba pojmy důležité. Obrozenci se snažili v lidech probudit pocit sounáležitosti s vlastní zemí a jazykem.

Vlastenectví neboli patriotismus je definováno jako společensko-politický postoj, který vychází z emotivně kladného postoje jednotlivců k vlasti (tím se míní národní stát). Znamená

⁵ Vlachová, Klára, Blanka Řeháková. 2004.

⁶ Keller, Jan. Úvod do sociologie. 2004.

to oddanost domovské zemi, která má své specifické vlastnosti či projevy, a jednotlivci jsou zpravidla hrdí na dané projevy země, díky kterým je jedinečná.⁷ Specifické projevy dané země mohou být různorodé, a to od gastronomie, hodnot, tradic až třeba k umění, literatuře či národním symbolům. Vlastenectví pociťují i jedinci k adoptivní zemi a tyto pocity se mohou vyvinout z mnoha důvodů (kulturních, historických či populárních...)

Podle Ing. Dalibora Plichty a jeho článku *Národnost, nebo vlastenectví? Nacionalismus, nebo patriotismus?* je typická charakteristika pro vlastenectví láska k zemi, obdiv a věrnost národním hrdinům či k elitě dané země nebo obrana národa při všech událostech, které souvisejí s jinými národy. Tzv. zdravá rivalita probíhá třeba během sportovních utkání mezi jednotlivými zeměmi. Nicméně, mezi typickou charakteristiku se dle studie (doplnit zdroj) řadí i tolerance a úcta ke zbytku národů a přistěhovalců, kteří pobývají na našem území, a tento rys bývá často chybně interpretován či úplně opomíjen.

Vlastenecké cítění je rovněž, jako tomu bylo u národní identity, něco, s čím se nerodíme, ale získáme to díky dlouhodobému procesu formování. Celé naše prostředí je vytvořeno na paradigmatu a národní propagaci. Jinými slovy, jazykem, kterým se mluví, je jazyk národa. To, co jíme, je to, na co si zvykneme, a právě to jsou tradiční pokrmy území. Ve škole se učíme o dějinách národa, stejně tak o geografii. Od mladého věku tedy vidíme vše z tohoto paradigmatu a je naprosto normální, že jsme později hrdí na komunitu, do které patříme.

Dle studie pojednávající o vlastenectví od Ing. Dalibora Plichty má vlastenectví, jako takové, dva různé aspekty. Na jedné straně je to aspekt výhradní a kritici argumentují, že vlastenectví se až příliš vymezuje vůči ostatním národům a má diskriminační charakter. Toto chování později může vést až k radikálnímu nacionalismu, které má i xenofobní rysy, jež jsou poté používány proti imigrantům. Tímto chováním mohou takoví jedinci i zhoršovat národní náladu či morálku ostatních vlastenců v pravém slova smyslu.

Na druhé straně je to aspekt ekonomický, který je kritizován. Jedinci, kteří se přistěhují kvůli pracovním příležitostem, jelikož jsou si vědomi toho, že si v adoptivní zemi přijdou na větší příjmy, jsou terčem kritiky, stejně tak jako i jedinci, pro které je dané země domovinou a změni své bydliště kvůli práci. Takoví jedinci bývají označováni jako falešní vlastenci a mohou se setkat s tvrzením, že jejich skutečnou vlastní jsou peníze.⁸

⁷ Slovníček pojmů. Patriotismus. 2012.

⁸ PLICHTA, D. Národnost, nebo vlastenectví? Nacionalismus, nebo patriotismus?

1.4 Nacionalismus

Nacionalismus je definován jako intenzivní národní uvědomění, které se vyhraňuje v protikladu k příslušníkům jiných národů. Pojem vychází z latinského *natio*, které můžeme přeložit jako rod nebo národ. Obecně můžeme tvrdit, že nacionalismus se rodí a sílí tam, kde je jeden určitý národ v područí druhého národa či je jím nějakým způsobem utlačován. V dalším případě se nacionalismus rodí na území, kde žije společně směsice různých národů a příslušníci jednoho z národů používají, dle jiných národů, neodůvodněné výhody. Důvodů, proč vzniká nacionalistická tendence, je mnoho. Mohou to být i změny v národnostní struktuře (např. hromadné přistěhovalectví) nebo odlišné chování a zvyklosti mezi dvěma jednotlivými, společně žijícími národy na jednom území.

Slovník antropologie občanské společnosti definuje tento termín hned dvěma způsoby. V prvním případě je pojem nacionalismus chápán podobně jako pojem vlastenectví. V druhém případě jde o politickou ideologii. Rozdíl mezi vlastenectvím a nacionalismem je v nuancích, přesto je však potřeba tyto rozdíly popsat a vymezit. Rozdíl mezi jednotlivými způsoby, jak nahlížet na nacionalismus je v tom, že podle druhého pohledu je na nacionalismus je nahlíženo spíše jako na ideologii, kdežto podle prvního výkladu je na vlastenectví pohlíženo jako na emoci, pocit či sentiment. Právě kvůli nacionalismu vznikají střety mezi jednotlivými národy či zeměmi. Kvůli němu vznikají občanské války, rasistické či xenofobní tendence. Vlastenectví a nacionalismus – oba tyto pojmy hájí to samé, ale s jinou silou, s jinou intenzitou.⁹

Pojem nacionalismus se ale nevyskytuje pouze v novodobých či moderních dějinách. S tímto výrazem a také s touto myšlenkou se lze setkat i ve středověku, jelikož se jí zabývali i středověcí myslitelé na našem území. V Dalimilově či Kosmově kronice můžeme tyto postoje najít. Středověký nacionalismus se vymezoval proti ostatním národům, jež sdílely stejné území, tedy zejména vůči Němcům a také Polákům.

I v dobách národního obrození lze nacionalismus sledovat, jelikož jednota a soudržnost národa byla mnohými brána jako základní stavební kámen pro úspěch myšlenek národního obrození. Velmi důležitou složkou byla řeč, která představovala jazykovou a kulturní jednotu mezi lidmi. Další a také velmi významnou složkou bylo území jako takové. Obrozenci ji

⁹ MALINA, Jaroslav; DOHNALOVÁ, Marie. *Slovník antropologie občanské společnosti*. 2006.

prezentovali tak, že právě půda je spojena s naší dějinnou představou národa a také s osobními zážitky. Tyto složky tedy podnítily myšlenky nacionalismu.¹⁰

1.5 Patriotismus

Termín vychází z latinského slova *patria* a můžeme jej přeložit jako vlast nebo rodná země či domovina. Patriotismus má v mnoha ohledech stejné znaky jako u předchozích pojmů a těmi jsou: láska k vlasti, láska k zemi a uvědomění příslušnosti k dané zemi. Patriotismus znamená oddanost zemi, k níž člověk cítí, že náleží. Podle sociologické encyklopedie je nutné zmínit, že projevy tzv. lokálního patriotismu jsou mnohem staršího data než moderní nacionalismus. Pouze jedinec, který cítí pospolitost a který má pocit svobody, práva a cítí štěstí, že do dané „patrie“ patří, je ochoten vykonávat činy pro společnost, aniž by v tom viděl jakýkoliv osobní prospěch.¹¹ V mnoha případech jsou patrioti připraveni pro vlast obětovat i vlastní život.

Svoboda a humanita. To jsou základní prvky, které dávají vzniknout pojmu patriotismus. V moderní společnosti můžeme tyto projevy pozorovat v mnoha státech. Nejvýraznější projevy jsou ale například ve Spojených státech amerických. Na českém území můžeme tyto tendence pozorovat právě v době národního obrození.¹²

Hlavním rozdílem mezi patriotismem a nacionalismem je, že na patriotismus je pohlíženo jako na jev pozitivní a na nacionalismus je pohlíženo spíše jako na jev negativní. Patrioti se totiž nevyjadřují k jiným národům tak, že je porovnávají s národem vlastním. Straní se hodnocení jiných národů a nevymezují se vůči nim.

¹⁰ Vlachová, Klára, Blanka Řeháková. 2004.

¹¹ PLICHTA, D. Národnost, nebo vlastenectví? Nacionalismus, nebo patriotismus?

¹² Slovníček pojmů. Patriotismus. 2012.

2 Národní obrození

Začátkem této kapitoly je potřeba si uvědomit, že národní obrození je proces formující novodobou společnost, který probíhal hlavně v 18. a 19. století napříč celou Evropou. Impulzů bylo několik, počínaje příchodem idejí a myšlenek osvícenství, průmyslové revoluce, s tím spojených hospodářských změn a konče Velkou francouzskou revolucí. Tehdejší společnost začala pociťovat sounáležitost, nikoliv však politickou, ale etnickou, a cítili potřebu „probudit“ či spíše obrodit svůj národ.

V mnoha národech sehrál hlavní roli jazyk, neboť právě on byl nositelem všech vlasteneckých myšlenek. Literatura je rovněž velmi důležitou součástí národního obrození. Obrozenci často vyhledávali literární tvorbu z tzv. zlatého věku (tj. 15. století, doba veleslavínská) vlastního národa, tedy z doby rozkvětu. K ní se obrozenci a vlastenci uchýlovali a skrze ni dokazovali jazykovou samostatnost, protože své současné období vnímali jako období úpadku a cítili potřebu poukázat na to, že osamostatnění, ať už jazykové, politické či kulturní, jejich národ zvládne. Proto se také často stávalo, že oblíbená středověká literatura, zejména hrdinské eposy nebo rukopisy, byla falšována. I v českém národním obrození se takový případ najde (rukopisy zelenohorský a královédvorský).¹³

2.1 O českém národním obrození

Na pojem národního obrození budeme dále již nahlížet v kontextu českého prostředí a z pohledu české společnosti. Tato historická etapa probíhala od 70. let 18. století do let 50. 19. století. Dávno před začátkem národního obrození byl vydán tzv. Jazykový zákon z roku 1615. Stanovoval novým obyvatelům zemí Koruny české povinnost dát učit své děti česky. Tento zákon bohužel v platnost nevešel. I tak ale inspiroval některé obrozence při formování myšlenek národního vědomí. V době pobělohorské se do českých zemí dostávala šlechta, která mluvila pouze německy. I přes vydání Obnoveného zřízení zemského, díky kterému byla čeština zrovnoprávněna s němčinou, měl německý jazyk navrch kvůli vysoce postaveným šlechticům. Kde ale měla navrch čeština, byly jezuitské tisky a gymnázia, kde jezuité vyučovali.

¹³ LEHÁR, Jan; STICH, Alexandr; JANÁČKOVÁ, Jaroslava a HOLÝ, Jiří. In: *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2020.

V této době němčina neusurpovala češtinu nápadně a agresivně. Šlo spíše o vytrvalý a nenápadný nátlak a postupné vytlačování českého jazyka.

Během národního obrození, ale i dlouho před ním, vznikaly tzv. obranné texty (obraný), které se různými argumenty snaží přesvědčit, že čeština je schopná samostatného fungování, a že tento krok je nezbytný. Příkladem je třeba dopis z roku 1610 napsaný moravským šlechticem a stavovským politikem Karlem Starším ze Žerotína, ve kterém je rozhořčen na olomouckou městskou radu, jelikož s ní komunikovala německy, ačkoliv dříve ke komunikaci užívala češtiny. Karel Starší ze Žerotína pohrozil, že přestane komunikovat, bude-li komunikace probíhat nadále v němčině. V kontextu obranných textů je také záhodno zmínit Bohuslava Balbína a jeho důležité dílo z roku 1869 *Rozprava na obranu jazyka slovanského, zvláště pak českého*. Toto dílo mělo vlastenecký charakter a Balbín v něm přesvědčuje čtenáře o schopnostech českého jazyka. Poprvé jej vydal František Martin Pelcl roku 1775. Toto dílo bylo cenzurou zakázané a zabavené. K opětovnému prodeji došlo až o půl roku později.¹⁴

Důležitost období národního obrození je nesporná, neboť právě ona je základním stavebním kamenem naší novodobé společnosti a novodobého života. Změny se děly ve všech různých sférách: hospodářství, politice, kultuře, ale i v každodenním životě. Zejména důležité je hledisko našeho českého jazyka, který se právě v této době dočkal zaslouženého rozkvětu a také, do jisté míry, stabilizace.¹⁵

Literární tvorba, která vznikla v tomto období, je nám blízká i v nynějších časech. Právě z toho důvodu se domnívám, že je důležité rozšířit povědomí širší veřejnosti o autorech a literatuře doby národního obrození, neboť je to svým způsobem naše kulturní dědictví, ve kterém se formovalo naše národní uvědomění, naše láska k vlasti a naše síla.

2.2 O slovenském národním obrození

Slovenské národní obrození je v mnoha ohledech podobné tomu českému, kde byla hlavním a stěžejním bodem obrana proti germanizaci. V případě slovenského národního obrození hovoříme o obraně proti hungarizaci. Prvotní myšlenka samostatného československého státu sice přišla až od T. G. Masaryka, ale počátky idejí, že Češi a Slováci jsou

¹⁴ PETRÁŇ, Josef. *Počátky českého národního obrození: společnost a kultura v 70. až 90. letech 18. století*. 1990.

¹⁵ VODIČKA, Felix, ed. et al. *Dějiny české literatury. 2., Literatura národního obrození*. 1960.

jedním národem, pochází právě ze začátku slovenského národního obrození, kdy se slovenští evangelíci usilovně snažili o kodifikaci. Jazyk měl sloužit jako prostředek k emancipaci. Problémem bylo, že slovenština zpočátku národního obrození musela jazyk nejprve vytvořit a kodifikovat.¹⁶

Češi a Slováci mají podobný jazyk. Slovák rozumí Čechovi stejně tak jako Čech porozumí bez větších problémů Slovákovi. I přes některé rozdíly obou jazyků, ať už v gramatice, syntaxi či morfologii, je nezpochybnitelné, že ve většině případů ke vzájemnému porozumění dojde. Propojení našich národů jazykem bylo zřejmé, vždyť i slovenští evangelíci používali staročestinu (bibličtinu) jako jazyk liturgický (Bible kralická). Tato idea ale slovenskými katolíky přijata nebyla, a proto se slovenština vydala vlastní cestou, čelila jiným překážkám než čeština, a i doba národního obrození probíhala rozdílně od obrození českého.

Slovenské národní obrození lze stejně jako to české rozdělit do tří etap. Etapa první trvala od přelomu 18. století do první třetiny století 19. Sled událostí spustily v roce 1781 reformy císaře Josefa II. V té době se o kodifikaci slovenského jazyka snažili jednak bernolákovci a jednak již zmínění evangelíci. Ti zastávali názor, že kodifikovaná slovenština by měla vycházet z biblické češtiny. Jako bernolákovci jsou označováni jazykovědci sdružující se okolo výrazné slovenské osoby té doby – Antona Bernoláka. Bernolákovci protežovali názor, že spisovná slovenština může vycházet ze západoslovenského nářečí.

V druhé etapě slovenského národního obrození, která trvala zhruba od 20. do 30. let 19. století, vznikají další dvě odnože, existující vedle evangelíků a bernolákovců. V čele jednoho z těchto proudů stojí například Pavel Josef Šafařík či Jan Kollár. Tito autoři nesouhlasili s úplným osamostatněním slovenského jazyka, právě kvůli myšlence panslavismu, kterou zastávali. Primárním cílem pro ně bylo, aby v Česku, na Moravě a na Slovensku byl jazyk jednotný. V druhém proudu je významnou osobností Jan Hollý, jímž se nechal inspirovat Ľudovít Štúr a následně celá skupina – štúrovci, jejichž vliv je velmi značný ve třetí etapě.

Třetí etapa trvala přibližně od roku 1830 do roku 1848. Jak již bylo zmíněno, v této fázi slovenského národního obrození byla nejvýraznější skupina štúrovců, která se shlukovala okolo básníka, historika, jazykovědce a politika Ľudovíta Štúra. Štúrovci chtěli obnovit slovenštinu a mimo jiné jazykovědné aktivity vykonávali aktivity politického charakteru, zejména se věnovali činnostem vedoucím ke zrušení roboty. V této etapě, konkrétně roku

¹⁶ KOVÁČ, Dušan. *Dějiny Slovenska*. 2011.

1843, vzniká stabilizovaná podoba slovenského jazyka, která byla vytvořena po dohodě s bernolákovci a funguje na základě středoslovenského nářečí.¹⁷

¹⁷ KOVÁČ, Dušan. *Dějiny Slovenska*. 2011.

3 Vybrané významné osobnosti českého národního obrození a jejich dílo

Tato kapitola bude věnována představení a analýze životních osudů a díla několika klíčových postav, které se svým přínosem zapsaly do dějin českého národa. Patří mezi ně například Josef Dobrovský, známý jako „otec slavistiky“, jehož jazykovědné a historické práce položily základy moderní české filologie; Josef Jungmann, překladatel, spisovatel a jazykovědec, jehož „Slovník česko-německý“ byl jedním z pilířů českého národního obrození; a František Palacký, historik a politik, jehož práce „Dějiny národa českého v Čechách a v Moravě“ měla zásadní vliv na formování národní identity.

Pochopení životních příběhů a práce těchto významných osobností nám umožní lépe porozumět složitým procesům národního obrození a jejich dopadu na formování moderní české společnosti a kultury. Kapitola tak poskytne nejen historický přehled, ale i hlubší vhled do motivací a cílů těch, kteří se zasloužili o české národní obrození.

3.1 Josef Dobrovský

Josef Dobrovský (1753–1829) je jednou z nejvýznamnějších postav českého národního obrození a je často označován jako "otec slavistiky". Jeho práce v oblasti jazykovědy, historie a literatury měla zásadní vliv na posílení českého národního vědomí v době, kdy český jazyk a kultura čelily intenzivní germanizaci. Dobrovský se narodil v Ďarmotech, dnešním maďarském městě Ráckeve, ale jeho rodina měla české kořeny. Studoval filozofii a teologii na Karlově univerzitě v Praze a působil jako vychovatel ve šlechtických rodinách. V roce 1792 se stal ředitelem kněžského semináře v Hradisku u Olomouce, kde začal intenzivně pracovat na jazykovědných a historických studiích.

Jedním z nejvýznamnějších přínosů Dobrovského byla jeho práce na kodifikaci českého jazyka. Jeho "Zevrubná mluvnice jazyka českého" (1819) byla prvním systematickým pokusem o popis gramatiky českého jazyka a měla zásadní vliv na jeho standardizaci. Dobrovský se také věnoval studiu staroslověnštiny a byl jedním z prvních, kdo prosazoval její význam pro studium slovanských jazyků. Jeho "Deutsch-böhmisches Wörterbuch" (Německo-český slovník) z roku 1821 byl důležitým nástrojem pro ty, kdo se chtěli učit česky, a přispěl k posílení postavení českého jazyka v době, kdy byla čeština vytlačována němčinou. Dobrovský zde nejen poskytl

překlady, ale také podrobné etymologické a gramatické poznámky, které čtenářům pomáhaly lépe porozumět struktuře a historii českého jazyka.

Kromě jazykovědy se Dobrovský intenzivně věnoval také historii. Jeho "Dějiny české řeči a literatury" (1792) představovaly první ucelený přehled dějin české literatury od nejstarších dob po současnost. V této práci zdůrazňoval význam české literatury a jazyka pro národní identitu a kulturu.

Dobrovský byl také autorem řady dalších děl, která měla vlastenecké motivy a přispívala k národnímu uvědomění. Jeho práce "Slavin" (1808) byla zaměřena na historii slovanských národů a měla za cíl posílit povědomí o společných kořenech a kulturním dědictví slovanských národů. Svým dílem položil základy pro moderní slavistiku a jeho jazykovědné, historické a literární studie měly hluboký dopad na české národní obrození. Jeho práce inspirovala celou generaci národních buditelů, kteří pokračovali v jeho úsilí o obnovu a rozvoj českého jazyka a kultury.¹⁸

Dobrovského přínos je značný. Jeho úsilí o kodifikaci českého jazyka, jeho historické a literární studie a jeho snaha o posílení národního vědomí byly klíčovými faktory, které umožnily českému národu znovu nalézt svou identitu a postavit se proti asimilačním tlakům. Jeho odkaz žije dodnes v podobě moderní české filologie a slavistiky, stejně jako v národní paměti jako jednoho z předních bojovníků za českou kulturu a jazyk.

3.1.1 Klíčové dílo Josefa Dobrovského

„Dějiny české řeči a literatury“ je jedno z nejvýznamnějších děl Josefa Dobrovského, které vyšlo poprvé v roce 1792. Toto dílo je považováno za první systematický pokus o komplexní přehled vývoje českého jazyka a literatury od nejstarších dob až po dobu autorova života. Dobrovský se ve svém díle věnuje dějinám českého jazyka a literatury od středověku po současnost. Mapuje klíčové etapy a události, které ovlivnily vývoj českého jazyka a literatury, včetně vlivu církve, šlechty a zahraničních vlivů.

Autor analyzuje významná literární díla různých období, od staroslověnských textů přes husitskou literaturu až po barokní a obrozenecké spisy. Posuzuje jejich jazykové a stylistické rysy a jejich přínos pro českou kulturu. Toto dílo zdůrazňuje důležitost ochrany a rozvoje českého jazyka v době, kdy byla čeština vytlačována němčinou. Dobrovský poukazuje na

¹⁸ TRUHLÁŘ, Antonín. Dobrovský Josef. In: *Ottův slovník naučný*. 1893.

potřebu kodifikace a standardizace českého jazyka, což později vedlo k jeho dalším lingvistickým pracím.¹⁹

„Dějiny české řeči a literatury“ hrají klíčovou roli ve formování národní identity a vědomí. Dobrovský poukazuje na bohatou a hodnotnou literární tradici českého národa, čímž přispívá k posílení národního uvědomění.

3.2 Josef Jungmann

Josef Jungmann (1773–1847) byl rovněž jedním z nejvýznamnějších představitelů českého národního obrození. Jeho práce na poli literatury, jazykovědy a překladatelství zásadně přispěla k rozvoji moderní české kultury a jazyka. Josef Jungmann se narodil 16. července 1773 v Hudlicích u Berouna jako syn chudého řemeslníka. Po základním vzdělání pokračoval na piaristické gymnázium v Berouně a poté na univerzitě v Praze, kde studoval filozofii a práva. Již během studií se začal zajímat o český jazyk a literaturu, což vedlo k jeho celoživotnímu úsilí o jejich obnovu a rozvoj.²⁰

3.2.1 Klíčové dílo Josefa Jungmanna

Jungmannova literární a jazykovědná činnost byla nesmírně rozsáhlá a zahrnovala mnoho různých oblastí. Jedním z největších Jungmannových přínosů k českému národnímu obrození byl jeho "Slovník česko-německý", který vycházel v letech 1834–1839. Tento pětidílný slovník byl nejen praktickým nástrojem pro překladatelství, ale také zásadním dílem pro kodifikaci a modernizaci českého jazyka. Jungmann ve slovníku uváděl nejen současná slova, ale i slova staročeská a novotvary, čímž výrazně přispěl k rozšíření a obohacení české slovní zásoby.²¹

Dalším významným dílem byla "Historie literatury české" publikovaná v roce 1825. Tato kniha byla první komplexní historií české literatury a poskytla systematický přehled o jejím vývoji od nejstarších dob až po Jungmannovu současnost. Dílo mělo velký vliv na formování české literární kritiky a na posílení národního sebevědomí. Jungmann byl také významným překladatelem. Překládal z němčiny, francouzštiny a angličtiny a mezi jeho nejvýznamnější

¹⁹ VODIČKA, Felix, ed. et al. *Dějiny české literatury. 2., Literatura národního obrození.* 1960.

²⁰ FORST, Vladimír, a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce.* 1993.

²¹ VONDRA, Roman. *Osobnosti české minulosti: Josef Jungmann (1773–1847).* 2012.

překlady patří díla jako "Ztracený ráj" Johna Miltona a "Ossianovy zpěvy" Jamese Macphersona. Překládáním děl světové literatury do češtiny přispěl k obohacení české literatury a k rozšíření kulturního obzoru českých čtenářů.²²

Josef Jungmann sehrál klíčovou roli v českém národním obrození nejen svými literárními a jazykovědnými pracemi, ale i svou pedagogickou a organizační činností. Působil jako profesor na gymnáziu a univerzitě v Praze, kde vychoval řadu významných obrozeneckých osobností. Byl také aktivním členem různých kulturních a vědeckých společností, jako byla například Královská česká společnost nauk. Byl jednou z nejvýznamnějších postav českého národního obrození. Jeho práce na poli literatury, jazykovědy a překladatelství měly zásadní vliv na rozvoj moderní české kultury a jazyka. Díky jeho úsilí o kodifikaci a obohacení české slovní zásoby, systematizaci literární historie a překladům světové literatury se stal jedním z hlavních pilířů českého národního obrození. Jungmannův odkaz žije dodnes a jeho díla zůstávají neocenitelným přínosem pro českou literaturu a kulturu.

3.3 František Palacký

František Palacký (1798–1876) je často označován jako "otec české historiografie" a nelze ho opomenout, mluvíme-li o významných a klíčových literárních osobnostech národního obrození. Jeho život a dílo měly zásadní vliv na formování moderní české historické vědy a na posílení národního sebevědomí. František Palacký se narodil 14. června 1798 v Hodslavicích na Moravě v rodině učitele. Po základním vzdělání pokračoval ve studiu na evangelickém gymnáziu v Trenčíně a později na lyceu v Bratislavě. V roce 1823 se přestěhoval do Prahy, kde se začal věnovat studiu české historie a literatury. V Praze se seznámil s dalšími významnými osobnostmi národního obrození a stal se jedním z jeho hlavních představitelů.²³

Kromě svého historického díla byl Palacký také aktivním politikem a kulturním činitelem. Byl jedním z iniciátorů Slovanského sjezdu v roce 1848 a stal se členem Říšského sněmu ve Vídni. Jeho politická angažovanost vyvrcholila během revolučního roku 1848, kdy se stal jedním z hlavních představitelů českého národního hnutí. Palacký byl také významným

²² VONDRA, Roman. Osobnosti české minulosti: Josef Jungmann (1773–1847). 2012.

²³ HRABOVÁ, Libuše; POSPÍCHAL, Miroslav, a kol. *Palackého cesta: pohledy na život a činnost Františka Palackého a lidí mu blízkých*. 1998.

podporovatelem české vědy a kultury a byl také spoluzakladatelem Matice české, která hrála klíčovou roli v podpoře a rozvoji české literatury a vědy.²⁴

3.3.1 Klíčové dílo Františka Palackého

Jeho hlavní dílo "Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě" je považováno za základní kámen české historiografie. První svazek tohoto monumentálního díla vyšel v roce 1836 a další svazky následovaly až do roku 1876. V této práci Palacký systematicky zmapoval historii českého národa od nejstarších dob až po 16. století. Jeho přístup k historii byl novátorský, neboť kladl důraz na politické, kulturní a sociální aspekty dějin a snažil se interpretovat historické události v širším evropském kontextu.²⁵

František Palacký měl nesmírný vliv na české národní obrození nejen svým historickým dílem, ale i svou politickou a kulturní činností. Jeho "Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě" se staly inspirací pro celé generace českých vlastenců a intelektuálů. Palackého práce pomohla posílit národní sebevědomí a podpořit snahy o obnovu české státnosti. Jeho politická angažovanost a účast na Slovanském sjezdu a Říšském sněmu výrazně přispěly k šíření myšlenek národního obrození a k prosazování zájmů českého národa na mezinárodní scéně.

²⁴ HRABOVÁ, Libuše; POSPÍCHAL, Miroslav, a kol. *Palackého cesta: pohledy na život a činnost Františka Palackého a lidí mu blízkých*. 1998.

²⁵ FORST, Vladimír, a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 1993.

4 Vybrané významné osobnosti slovenského národního obrození a jejich dílo

Slovenské národní obrození představuje období zásadního kulturního, jazykového a politického probuzení slovenského národa, které se odehrávalo převážně v 18. a 19. století. V této kapitole se zaměříme na tři klíčové postavy, které svým dílem a činností výrazně přispěly k rozvoji slovenské národní identity a položily základy moderní slovenské kultury: Anton Bernolák, Ján Kollár a Ľudovít Štúr.

4.1 Anton Bernolák

Anton Bernolák (1762–1813) byl významným slovenským jazykovědcem, katolickým knězem a prvním kodifikátorem spisovného slovenského jazyka. Jeho práce na standardizaci slovenského jazyka a jeho úsilí o kulturní a literární rozvoj Slováků jsou klíčovými momenty slovenského národního obrození. Anton Bernolák se narodil 3. října 1762 v Slanici, dnes části Oravské Polhory. Pocházel z rodiny drobného šlechtice a měl možnost studovat na kvalitních školách. Po základním vzdělání na gymnáziu v Ružomberoku pokračoval na piaristickém gymnáziu v Podolínci a později na univerzitě v Trnavě, kde studoval filozofii. Následně studoval teologii v Bratislavě a ve Vídni. Během svých studií se začal zajímat o otázky jazykovědy a literatury, což ho přivedlo k práci na kodifikaci slovenského jazyka.²⁶

Nejvýznamnějším Bernolákovým přínosem je jeho práce na kodifikaci spisovného slovenského jazyka. V roce 1787 vydal své klíčové dílo "Dissertatio philologico-critica de litteris Slavorum", ve kterém představil své návrhy na standardizaci slovenského pravopisu. Tato práce se stala základem pro vytvoření tzv. bernolákovštiny, první verze spisovné slovenštiny založené na západoslovenském nářečí.

4.1.1 Klíčové dílo Antona Bernoláka

"Grammatica Slavica" je první gramatikou slovenského jazyka, kterou Bernolák vydal v roce 1790. Tato práce obsahuje pravidla slovenské gramatiky, morfologie a syntaxe a je

²⁶ HABOVŠTIAKOVÁ, K. Bernolákovo jazykovedné dielo. 1968.

považována za základní kámen kodifikace slovenského jazyka. Gramatika byla psána latinsky, což umožnilo širší přístup k vědecké komunitě té doby.²⁷

"Etymologia vocum Slavicarum" je Bernolákovým etymologickým slovníkem, ve kterém se snažil vysvětlit původ a význam slovenských slov. Tento slovník byl dalším krokem k systematizaci a standardizaci slovenského jazyka.²⁸

"Slowár Slowenský Češko-Laťínsko-Ňemecko-Uherský" je rozsáhlý pětidílný slovník, který Bernolák sestavil s cílem poskytnout komplexní lexikografický nástroj pro slovenský jazyk. Slovník byl publikován po jeho smrti a je dodnes považován za jedno z nejvýznamnějších děl slovenské lexikografie.²⁹

Anton Bernolák sehrál klíčovou roli v procesu slovenského národního obrození. Jeho práce na kodifikaci slovenského jazyka umožnila vznik první spisovné slovenštiny, která se stala základem pro rozvoj slovenské literatury a kultury. Bernolákovština byla používána mnoha slovenskými autory a intelektuály až do poloviny 19. století, kdy byla nahrazena štúrovskou kodifikací. Aktivně také podporoval vznik slovenských kulturních a vzdělávacích institucí. Byl jedním ze zakladatelů Slovenské učené společnosti v Trnavě, která měla za cíl šířit vědecké a kulturní poznatky mezi Slováky. Jeho práce a úsilí výrazně přispěly k posílení slovenské národní identity a k probuzení národního povědomí.

4.2 Ján Kollár

Ján Kollár (1793–1852) byl významným slovenským básníkem, kazatelem, filologem a ideologem slovanské vzájemnosti. Jeho dílo a myšlenky měly zásadní vliv na slovenské i širší slovanské národní obrození. Narodil se 29. července 1793 v Mošovcích na Slovensku. Po základním vzdělání studoval na evangelickém gymnáziu v Kremnici a Banské Bystrici. Následně odešel studovat teologii na univerzitu do Jeny v Německu, kde byl ovlivněn romantickým nacionalismem a myšlenkami o slovanské vzájemnosti. Po návratu do Uher se stal evangelickým kazatelem v Pešti, kde působil až do své smrti v roce 1852. Do slovenské literatury byl Ján Kollár zařazen především kvůli původu. Faktem je, že svá díla tvořil především v češtině, avšak svou tvorbou ovlivnil budoucí generace z Česka i ze Slovenska. Pro Kollára byla klíčová myšlenka všeslovanství a jednotný jazyk pro slovanský národ. Z mého pohledu právě

²⁷ HABOVŠTIAKOVÁ, K. Bernolákovo jazykovedné dielo. 1968.

²⁸ HABOVŠTIAKOVÁ, K. Bernolákovo jazykovedné dielo. 1968.

²⁹ HABOVŠTIAKOVÁ, K. Bernolákovo jazykovedné dielo. 1968.

Kollár v době národního obrození funguje jako pomyslný most mezi českým a slovenským národem.³⁰

4.2.1 Klíčové dílo Jána Kollára

Kollárova literární tvorba a kulturní činnost byly zaměřeny na povzbuzení slovanského národního vědomí a jednoty. Nejznámějším dílem Jána Kollára je bezesporu jeho lyricko-epická báseň "Slávy dcera", která byla poprvé vydána v roce 1824 a postupně rozšiřována v dalších vydáních. Báseň je napsána v duchu romantismu a vyjadřuje Kollárovu touhu po slovanské jednotě a lásku k slovanským národům. Hlavním motivem je putování básníka a jeho milované dcery Slávy po slovanských zemích, kde objevují krásu, historii a kulturu Slovanů. "Slávy dcera" se stala symbolem slovanského obrození a Kollárova idea všeslovanské jednoty ovlivnila mnoho dalších generací slovanských intelektuálů.³¹

Ve spisu „Literární vzájemnosti mezi kmeny a nářečnými slavskými“ z roku 1836 Kollár obhajuje myšlenku literární a kulturní spolupráce mezi slovanskými národy. Argumentuje, že Slované by měli sjednotit své síly, aby čelili germanizaci a maďarizaci a aby posílili své postavení v Evropě. Tato práce měla významný dopad na slovanské národní hnutí a posílila myšlenku vzájemné podpory a spolupráce mezi slovanskými národy.³²

Kollárova idea slovanské vzájemnosti se stala jedním z klíčových konceptů slovanského národního hnutí 19. století. Jeho literární dílo, zejména "Slávy dcera", zůstává jedním z vrcholných děl slovenské a slovanské literatury. Svými myšlenkami a dílem přispěl k formování moderní slovenské a slovanské identity.

4.3 Ľudovít Štúr

Ľudovít Štúr (1815–1856) rovněž svou tvorbou a činností ovlivnil průběh slovenského národního obrození. Jako jazykovědec, politik, básník a publicista se zasloužil o kodifikaci spisovné slovenštiny. Ľudovít Štúr se narodil 28. října 1815 v Uhrovcu v rodině učitele. Po základním vzdělání studoval na evangelickém gymnáziu v Rábu (dnešním Győru) a poté na lyceu v Bratislavě, kde se stal členem a později vedoucím literárního spolku Společnost česko-

³⁰ FORST, Vladimír, a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 1993.

³¹ KOLLÁR, Jan. *Slávy dcera* – PUTNA, Martin C. *Překlad a výklad Slávy dcery z panslavistického mýtu do kulturní historie*. 2014.

³² FORST, Vladimír, a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 1993.

slovanská. Tento spolek se stal centrem slovenského národního hnutí a měl zásadní vliv na Štúrovo formování jako národního vůdce. Po studiích na lyceu pokračoval Štúr ve studiu na univerzitě v Halle v Německu, kde se seznámil s myšlenkami německého romantismu a národního obrození. Po návratu do Bratislavy se stal profesorem na evangelickém lyceu, kde se aktivně věnoval literární a jazykovědné činnosti.³³

4.3.1 Klíčové dílo Ľudovíta Štúra

Nejvýznamnějším přínosem Ľudovíta Štúra bylo kodifikace spisovné slovenštiny. V roce 1843 se Štúr a jeho spolupracovníci rozhodli vytvořit nový spisovný jazyk na základě středoslovenského nářečí. Tento krok byl motivován snahou o vytvoření jednotného slovenského jazyka, který by byl srozumitelný pro všechny Slováky a který by posílil národní identitu. V roce 1846 vydal Štúr své klíčové dílo "Nárečja slovenskuo alebo potreba písania v tomto nárečí", ve kterém představil gramatiku a pravidla nového spisovného jazyka. Tento jazyk se rychle ujal a stal se základem moderní spisovné slovenštiny.

Kromě své jazykovědné práce byl Ľudovít Štúr také významným básníkem, publicistou a politikem. Mezi jeho hlavní literární díla patří sbírka básní "Spevy a piesne" (1853), ve které oslavuje slovenskou přírodu, lid a národní hrdiny. Štúr také aktivně publikoval v novinách a časopisech. V roce 1845 začal vydávat politický a literární časopis "Slovenskje národňje noviny" s literární přílohou "Orol Tatranský", ve kterém šířil myšlenky národního obrození a propagoval slovenskou kulturu a jazyk.³⁴

Štúr byl také významným politickým vůdcem. V roce 1848 se aktivně zapojil do revolučních událostí a stal se jedním z hlavních představitelů slovenského národního hnutí. Byl členem Slovenské národní rady a podílel se na organizaci Slovanského sjezdu v Praze. Jeho politická angažovanost vyvrcholila během revolučního roku 1848, kdy se zasazoval o autonomii Slovenska a práva Slováků v rámci habsburské monarchie.³⁵

Ľudovít Štúr měl nesmírný vliv na slovenské národní obrození. Jeho práce na kodifikaci spisovné slovenštiny umožnila vznik jednotného národního jazyka, který se stal základem pro rozvoj slovenské literatury, vědy a kultury. Štúrov literární a politický aktivismus inspiroval celé generace slovenských vlastenců k boji za národní práva a kulturní emancipaci. Jeho odkaz žije

³³ KOVÁČ, Dušan. In: *Dějiny Slovenska*. 2011.

³⁴ KOLEKTIV AUTORŮ. *Zborník z vedeckého seminára „Nové kontexty života a diela Ľudovíta Štúra“*. 2012.

³⁵ KOLEKTIV AUTORŮ. *Zborník z vedeckého seminára „Nové kontexty života a diela Ľudovíta Štúra“*. 2012.

dál jako symbol boje za jazyková a národní práva a jeho díla zůstávají neocenitelným přínosem pro slovenskou kulturu a literaturu.

5 Analýza vybraných děl

V následující části práce jsem od každého zmíněného a klíčového autora národního obrození vybrala jedno dílo, které analyzuji. Při analýze se zaměřím zejména na vysvětlení, proč je dané dílo důležité, interpretuji ho a vyhledám projevy vlastenectví. Následující autory jsem vybrala z toho důvodu, abych postihla celé období národního obrození. Zaměřím se tedy na ranou fázi národního obrození, vrcholnou fázi a fázi pozdní. V každém období jsem porovnávala jednoho českého a jednoho slovenského autora. Následně porovnávám jejich přístup, metodiku a projevy vlastenectví.

5.1 Porovnání díla Josefa Dobrovského a Antona Bernoláka

V této kapitole se zaměřím na dva klíčové autory rané fáze národního obrození. Jsou jimi Josef Dobrovský a Anton Bernolák. Pro analýzu díla bylo vybráno dílo „Dějiny české řeči a literatury“ od Josefa Dobrovského a dílo „Kritická filologická rozprava o slovenských písmenech.“ V obou případech jsou uvedeny ukázky, které nejsou primární literaturou, neboť čeština i slovenština jsou velmi obtížné a znemožňovalo by to interpretační práci. Použita byla tedy sekundární literaturu, která se přímo zabývá zmíněnou tvorbou.

5.1.1 Josef Dobrovský (Dějiny české řeči a literatury)

"Dějiny české řeči a literatury" (německy "Geschichte der böhmischen Sprache und älteren Literatur") je klíčové dílo Josefa Dobrovského, jednoho z nejvýznamnějších filologů a zakladatelů slavistiky. Toto dílo, publikované v roce 1792, představuje první systematickou studii českého jazyka a literatury od nejstarších dob až po tehdejší dobu. Jeho význam tkví v periodizaci českého literárního vývoje, o níž se právě Dobrovský pokusil jako první. Je psáno německy, jelikož se domníval, že čeština nedokáže prakticky zkonstruovat a efektivně předat myšlenky, které chtěl v díle vyzdvihnout. Sám častokrát kritizoval české autory, kteří nepsali mateřským jazykem a chtěl dokázat, že čeština by mohla být na evropské úrovni. Paradoxně ale také podléhal dojmu, že čeština brzy zanikne úplně.³⁶

Dobrovský svým dílem položil základy moderní české filologie a historiografie literatury. V době, kdy psal "Dějiny české řeči a literatury", český jazyk a literatura procházely

³⁶ TRUHLÁŘ, Antonín. Dobrovský Josef. In: *Ottův slovník naučný*. 1893.

obdobím úpadku způsobeným germanizací a ztrátou prestiže české kultury po bitvě na Bílé hoře (1620). Dobrovský si uvědomoval potřebu obnovy a systematizace znalostí o českém jazyce a literatuře, což ho vedlo k sepsání tohoto průkopnického díla.

"Dějiny české řeči a literatury" se dělí na dvě hlavní části: historii českého jazyka a historii české literatury. V části věnované českému jazyku se Dobrovský zaměřuje na vývoj českého jazyka od jeho praslovanských kořenů přes staroslověnštinu až po současný stav češtiny v 18. století. Popisuje fonologické, morfologické a syntaktické změny, které čeština prodělala v průběhu staletí. Dobrovský také zkoumá vliv cizích jazyků, zejména němčiny a latiny, na český jazyk. V druhé části věnované literatuře Dobrovský analyzuje vývoj české literatury od nejstarších dochovaných textů až po literaturu své doby. Zabývá se významnými literárními díly a autory, jako jsou Kosmas, Dalimil, Jan Hus a Petr Chelčický. Dobrovský rovněž zkoumá vývoj literárních žánrů a stylů, včetně středověké hagiografie, kronik, náboženské literatury, renesanční a barokní literatury.

Prokopius rozděluje ony Slovary, kteří v jeho době (550) bydleli v dnešním Valašsku od severních břehů Dunaje až nahoru po Dněstr, na dva velké kmeny, ANTY a SLOVANY. Zpráva, kterou podává o jejich řeči, je taková, jak bylo možno očekávat od Řeka, jehož jemné ucho uráží všecko, co není řecké. „Oba, praví, hovoří STEJNOU řečí, která zní velmi BARBARSKY.“ Že slovanskou řeč nazval barbarskou, nikterak bychom mu nezazlívali, jen kdyby nám byl zaznamenal několik tuctů těchto barbarských slov, abychom sami bylo mohli posouditi nářečí svých předků.³⁷

Dobrovský ve svém díle uplatňuje kritický a vědecký přístup, který byl v jeho době novátorský. Snaží se o objektivní a přesné zachycení historických faktů a jazykových jevů. Používá srovnávací metodu a analyzuje dostupné rukopisy a tisky. Dobrovského důraz na filologickou přesnost a historický kontext se stal vzorem pro další generace jazykovědců a literárních historiků. "Dějiny české řeči a literatury" měly hluboký dopad na českou filologii a literární historiografii. Toto dílo položilo základy pro systematické studium českého jazyka a literatury a inspirovalo další významné osobnosti českého národního obrození, jako byli Václav Hanka, František Palacký a Josef Jungmann.³⁸

³⁷ DOBROVSKÝ, Josef, JEDLIČKA, Benjamin (ed.). *Dějiny české řeči a literatury*. 1951.

³⁸ VODIČKA, Felix, ed. et al. *Dějiny české literatury*. 2., *Literatura národního obrození*. 1960

5.1.2 Anton Bernolák (Kritická filologická rozprava o slovenských písmenech)

Anton Bernolák byl významný slovenský jazykovědec, který se proslavil svým úsilím o kodifikaci slovenského jazyka. Jeho nejznámějším dílem je "Kritická filologická rozprava o slovenských písmenech" (Dissertatio philologico-critica de litteris Slavorum), která vyšla v roce 1787. Toto dílo je základním kamenem bernolákovské kodifikace spisovné slovenštiny a představuje významný milník v dějinách slovenského jazyka. Dílo vzniklo v období národního obrození, kdy se ve střední Evropě začínaly formovat moderní národní identity a jazyky. Na Slovensku tehdy dominovala kulturní a jazyková převaha maďarštiny a češtiny, přičemž slovenština byla považována za dialekt češtiny bez vlastního kodifikovaného spisovného standardu. Bernolák, ovlivněný osvícenskými myšlenkami a studiem lingvistiky, se rozhodl vytvořit jednotnou gramatiku a pravopis pro slovenský jazyk.³⁹

Po obsahové stránce je dílo rozděleno do několika částí, které systematicky rozebírají fonetiku, morfologii a pravopis slovenského jazyka. Hlavním cílem "Kritické filologické rozpravy" bylo stanovit pravidla pro slovenskou abecedu a pravopis, která by byla jednoduchá, systematická a snadno osvojitelná.

Fonetika a fonologie: Bernolák začíná analýzou zvukového systému slovenštiny. Zavádí a popisuje jednotlivé hlásky, jejich varianty a výslovnostní pravidla. Jeho přístup je velmi detailní a snaží se zachytit všechny nuance slovenské fonetiky.

Morfologie: V této části jsou definovány základní morfologické struktury, jako jsou skloňování a časování, a zavádí jednotná pravidla pro tvorbu tvarů slov. Jeho cílem je vytvořit systematický a logický systém, který by byl snadno použitelný pro běžnou komunikaci i pro literární tvorbu.

Pravopis: Pravopisná pravidla jsou jedním z nejdůležitějších aspektů Bernolákovy práce. Navrhuje zjednodušení a jednotnou kodifikaci pravopisu, která by odstranila regionální rozdíly a usnadnila učení a používání slovenštiny. Jedním z klíčových principů bylo fonetické psaní, tedy psaní slov tak, jak se vyslovují.

³⁹ HABOVŠTIAKOVÁ, K. Bernolákovo jazykovedné dielo. 1968.

Roku 1787 v Prešpurku Bernolák vydal svou úvahu, k níže hned připojil praktickou nauku jazykovou: Dissertatio philologico-critica DE LITERIS SLAVORUM, de divisione illarum, nec non accentibus (...)

Pro své krajany slovenské, jež pokládá za samostatný celek ethnický a přímého potomka původních Slovanův, kteří mluvili a psali církevní slovenštinou, Bernolák žádá také samostatný národní jazyk spisovný. Typ jazyka toho spolu s Bélem theoreticky hledá v oblasti střední, která nepodléhá pohraničním vlivům českým, polským, ruským a maďarským; prakticky však učí pouze slovenskému nářečí západnímu, jehož živly již od sta let pronikaly do knih. Co nesoustavně vyskytovalo se porůznu, Bernolák uvedl v mluvnický systém.⁴⁰

Jeho práce položila základy pro moderní spisovnou slovenštinu a ovlivnila několik generací slovenských lingvistů, spisovatelů a učitelů. Díky jeho kodifikaci se slovenština stala samostatným a uznávaným jazykem, což bylo klíčové pro národní uvědomění Slováků. I přes počáteční odpor a kritiku, zejména ze strany zastánců československé jednoty, Bernolákova kodifikace našla podporu mezi slovenskými intelektuály a kněžími. Mezi jeho následovníky patřili významní obrozenci, jako byli Jozef Ignác Bajza a Juraj Fándly, kteří aktivně používali bernolákovštinu ve své literární a náboženské tvorbě.

5.1.3 Srovnání vybraných děl

Dobrovský se kromě položení základů historiografie věnoval i kodifikaci českého jazyka a jeho práce měla za cíl posílení prestiže češtiny jako literárního jazyka. Jeho díla se vyznačují hlubokým historickým a filologickým záběrem, kde zkoumal staré české texty a analyzoval jejich jazyk. Bernolákova práce měla podobný cíl jako Dobrovského - vytvořit a kodifikovat standardizovanou formu jazyka. V jeho případě se jednalo o slovenský jazyk, který vycházel ze západoslovenských nářečí. Podobnosti obou autorů a jejich díla můžeme sledovat právě v záměru kodifikace jazyka. Oba autoři se věnovali kodifikaci a standardizaci svého národního jazyka, což bylo klíčové pro posílení národní identity a kulturního sebeuvědomění. V obou případech hrálo důležitou roli silné vlastenecké cítění a snaha o obnovu národní kultury a jazyka. Zároveň také oba byli filologové a jejich díla se vyznačují detailní lingvistickou analýzou, což pomohlo položit základy moderní české a slovenské jazykovědy.

⁴⁰ VLČEK, Jaroslav. *Století osmnácté*. 1898.

Rozdíly bychom mohli najít v geografickém a národním zaměření. Zatímco Dobrovský pracoval na obnově českého jazyka a literatury v rámci Rakouského císařství, Bernolák se zaměřil na slovenský jazyk, který v té době neměl jednotnou kodifikovanou formu. Také je důležité zmínit náboženský kontext. Bernolák byl katolický kněz a jeho práce často reflektovala jeho náboženské pozadí. Dobrovský, ačkoliv také působil v katolickém prostředí, měl širší vědecký a historický záběr.

Porovnáme-li obě zmíněná díla, podobnosti najdeme například ve filologickém přístupu, který oba autoři uplatňovali k analýze jazyka a literatury. Dobrovského „Dějiny české řeči a literatury“ i Bernolákova „Kritická filologická rozprava“ se zaměřují na kodifikaci národního jazyka a obě práce také přispěly k národnímu obrození ve svých zemích. Pakliže bychom hledali rozdíly, je nutné zmínit, že Dobrovský analyzuje historický vývoj českého jazyka a literatury, zatímco Bernolák se více zaměřuje na současný stav a praktickou reformu slovenského jazyka. Rozdílem je také to, že Bernolákova práce se primárně zaměřuje na ortografii a gramatiku slovenského jazyka, kdežto Dobrovského dílo zahrnuje širší spektrum, včetně literární historie a kritiky.

Oba autoři hráli klíčovou roli ve svých národních obrozeních, přičemž jejich práce byla poháněna snahou o kodifikaci a standardizaci národního jazyka. Přestože pracovali v různých geografických a kulturních kontextech, jejich úsilí přispělo k posílení národní identity Čechů a Slováků a položilo základy pro další rozvoj české a slovenské literatury a kultury.

5.2 Porovnání díla Josefa Jungmanna a Jána Kollára

V následující kapitole bude provedena analýza dvou autorů z vrcholného období národního obrození. Nejprve bude analyzováno dílo Josefa Jungmanna a poté Jána Kollára. U těchto autorů již budou přiloženy ukázky z primárního zdroje.

5.2.1 Josef Jungmann (Dvojí rozmlouvání o jazyku českém)

"Dvojí rozmlouvání o jazyku českém" je zásadní dílo doby národního obrození. Jsou to dvě statě, které poprvé vyšly v časopise Hlasatel český v roce 1806 a staly se významným příspěvkem k obhajobě a rozvoji českého jazyka v době, kdy jeho existence byla ohrožena germanizací a úpadkem používání ve vzdělaných kruzích. Jungmann v těchto statích kritizuje

současný stav češtiny a argumentuje ve prospěch češtiny veleslavínské, která dle něj dosahuje vyšších kvalit.⁴¹

Dílo je napsáno formou dialogu mezi dvěma postavami, které diskutují o stavu a budoucnosti českého jazyka. Tento dialogický způsob psaní umožňuje autorovi předkládat různé názory a argumenty, čímž vytváří dynamickou a poutavou debatu. Dílo jsou rozděleny na dvě různá rozmlouvání.

Ve stati, která obsahuje první rozmlouvání, se postavy zaměřují na historický vývoj českého jazyka, jeho bohatství a význam. Diskutují o literární tradici, která sahá až do středověku, a o významných osobnostech, které přispěly k rozvoji české literatury. První rozmlouvání také zahrnuje debatu o důležitosti zachování a kultivace jazyka jako prostředku národní identity a kulturního dědictví.

V tomto rozmlouvání vystupuje postava Čecha, Daniela Adama z Veleslavína a Minose, strážce podsvětí, který všechny příchozí rozřazuje dle národnosti. Čech je zde vyobrazen jako člověk velmi vzdělaný, kterému záleží na kultuře. Paradoxně je v tomto díle Čech symbolem dobového klišé, které přejímá názor, že česká literatura není kvalitní. Postava Čecha neumí příliš dobře česky, protože vyrůstal i studoval v německém prostředí. Daniel Adam z Veleslavína je oproti tomu symbolem doby největšího rozkvětu našeho jazyka a je pobouřen tím, jak současný čeština vypadá.

Z Veleslavína: I toť jste celé své živobyť v cizině strávil; a kdežto, můj milý, že vám možné nebylo, abyste se doučil jazyku českému?

Čech: Ja pyl můj šivot ne pšes granic šesky. Ja v Prase narotil, v Prase šiva pyl a v Prase umšel.

Z Veleslavína: Pro Bůh! Jak jest to možné: Čech – Pražan – a tak chatrně mluvíti jazyk svůj?

Čech: Můj jasyk ja mluvit tobše.

Z Veleslavína: Pohříchu! Nehrubě; leda byste (čehož bůh ostřez!) k jinému se znal jazyku.

Čech: Můj jasyk je němesky.⁴²

Obsahem prvního rozmlouvání je setkání Čecha a Daniela Adama z Veleslavína v podsvětí. Čech mluví takřka německy, jeho čeština je na špatné úrovni a hovoří s přízvukem. Kvůli tomu je Veleslavín velmi pobouřen a zděšen. Nechápe, že Čech hovoří poloněmecky

⁴¹ VONDRA, Roman. Osobnosti české minulosti: Josef Jungmann (1773–1847). 2012.

⁴² JUNGSMANN, Josef. *Dvojí rozmlouvání o jazyku českém*. 1806.

a nesrozumitelně. V tom k oběma postavám přichází Němec a argumentuje, že za to můžou sami Češi. Nicméně pro Čecha i celý národ zde existuje ještě naděje, nic není ztraceno a stále je možnost to napravit a pozvednout češtinu na vyšší úroveň.

Němec: Nermuť se, Danieli, není ještě posavad po všem veta. Živ jest národ ten, jehožto jazyk zcela nepošel. Stojí až po tu dobu onen štěp vašinců, ač odraný, ač ostím vůkol dušený,¹⁸ nicméně zdá se, že pouští nové pupeny, silné dosti, aby ještě jednou jeho předešla mladost se obnovila; jen ať dobrý zahradník jest ho šetrný, ježto v sadu svém každý strůmek rovnou pění pěstuje. Povstává, dím, ušlechtilejší česká rodina, zdární synové vlasti, povinnou k té matce lásku v prstech čijící. Ti, kde jste vy snažice se ustali, uchopují se českého umění a vytrhnou (buďte jednosvorní!) slavnou druhdy vlast svou z přísloví a posměchu okolních národů, jen jestli (a lze-li pochybovati?) ten dobrý otec národů František k žádosti milionů věrných nakloní ucha svého a bude, jímž byl Karel i Rudolf odpoly, docela otcem Slovanům svým!⁴³

Němec ale také kritizuje Čechy, kteří se snaží zoufale napodobit současnou němčinu. Čech tedy uvázl někde na pomezí národnosti české a německé a oba rodilí jím svým způsobem opovrhují.

Němec: Pravdu mluví přichozi tento, an, jak vidím, jest pravý obraz nynějších Čechů, kteří ničehož méně neumějí jako česky, a to prošlé skrze tvé péro přísloví prorocké, že někdy na mostě pražském bude Čech nevidanější jako jelen se zlatýma rohama, vyplněno jest téměř tuto dobu. Ne tak Němci; ti by měli vašim za příklad býti. Jest tomu asi 60 let, co našinci jazyk svůj upřímně vzdělávati počali, brousíce, pilující, hladíce tak dlouho, až se každému ve světě jazyku v bohatství a dokonalosti vyrovnati mohl. Vbrzce věk zlatý Němcům vykvetl, jehož vůní milou zakochali se i vašinci, zvláště proto, že štěp svůj, an mohl nápodobný květ nésti, svévolně ze všech odrali poupat. Nebo již dvě století vyzuvají se ze všeho, co českého jest; spálivše staré knihy předků svých, nových nepsali; mrav, kroj, až i hnedle jazyk otcovský proměnili, aneb aspoň změnití usilují; slovem, přijda mezi ně, řekl by, že ne český to, ale z Franků a Němců jest složený národ; velcí z Franků, sprostí z Němců, a to všickni, když ne skutkem, aspoň vůlí. Všem u je naučíš raději než jazyku předkův jich!⁴⁴

⁴³ JUNGSMANN, Josef. *Dvojí rozmlouvání o jazyku českém*. 1806.

⁴⁴ JUNGSMANN, Josef. *Dvojí rozmlouvání o jazyku českém*. 1806.

Druhé rozmlouvání se věnuje aktuálnímu stavu českého jazyka v době Jungmannova života. Postavy diskutují o problémech, kterým čeština čelí, jako je úpadek používání ve veřejném a vzdělaném životě, vliv němčiny a potřeba jazykových reforem. V této části se také objevují návrhy na konkrétní opatření, která by měla být přijata k posílení a oživení českého jazyka, včetně tvorby nových slov, překládání cizojazyčných textů do češtiny a vzdělávání v češtině.

Protiva: Nenadál jsem se v sboru včerejším, že by z ust dávno prohlášeného světaobčana (kosmopolity) tak horlivá obrana jazyka českého se pronesla.

Slavomil: Světaobčana? - horlivá obrana? To první od vlídnosti vaší za poklonu tím raději přijímám, že takť se radovati mohu, an jsem vám poněkud podoben; než to druhé? - inu, každý má svého koníka z rákosí, na kterého zasedna rád v zámezní končiny paluje. Já zajisté toho nepřím, že na svém zaháletí nemohu; myslíte však, že mezi těmi dvěma slovcí jest nějaký odpor?

Protiva: As takový, jako jest mezi těmito: býti a nebýti, nebo dokonce mezi milovati a nenáviděti.⁴⁵

Hlavními protagonisty druhého rozmlouvání jsou postavy Slavomil a Protiva. Slavomil je vlastenec a hájí zájmy svého národa. Do značné míry je vykreslen jako hrdina, zastává se chudých a nevzdělaných lidí, kteří si sami nemohou vybrat jakým jazykem budou hovořit. Ale kvůli tomu nemohou jít ani na úřad či soud, protože se všude hovoří německy. Slavomil tedy vede diskuzi na toto téma s Protivou, který zastává opačný názor a to takový, že každý může hovořit, jak chce a každý si volí svou zemi i svůj jazyk. Protiva nemá vlastenecké cítění.

Protiva: Ačkoli sám pochybuji, že by kdy jeden jazyk, byť i jakási nadpřirozená moc všechněm národům dnes jej v usta vložila, dlouho se udržeti mohl, aby ho nový Babel nerozdělil: nicméně za to mám, že jak bez ujmy oné vpravdě velebné a divné rozmanitosti, tak bez ujmy osobnosti své národ český poněmčiti by se mohl; nebo ani ten nejsubtilnější závěrek toho mi nedokáže, aby týž národ, proměniv jazyk svůj, zítra byl proto jiným, než dnes jest, národem. Jen se

⁴⁵ JUNGSMANN, Josef. *Dvojí rozmlouvání o jazyku českém*. 1806.

přiznejte, že jakýsi záblesk od toho jazyku českého oko vaše zarazil, aby vám, vezmouce to bez předsudku, že jeden jazyk jest jako druhý, nelze bylo pochopiti.⁴⁶

Obsahem druhého rozmlouvání je dialog mezi Slavomilem a Protivou. Čtenáři jsou představeny oba úhly pohledu na téma vlastenectví. Po představení Slavomilových argumentů se Protiva nakonec nechává přesvědčit.

Slavomil: Jak toho jednou žádný nebude zapírat, a kdož by zapíral, což i Protiva uznává? - že jazyka českého vědomost Čechům jest i chvalitebná i prospěšná, ano co vše do se zavírá, nevyhnutelně potřebná, jestliže nemají mravy, duch, spravedlnost, štěstí, až i sám národ jich zahynouti: o jazyku a literatury české zvelebení malá péče bude. Že jazyk ten dosti vybroušený a způsobilý ku vzdělání všelikých umění jest, toho staří spisové zjevnými zůstávají důvody, a nýbrž i jak našincové, tak Němci (vyjmouce ty naše nenávisť zaslepené) nestranně ukázali. Slov, kterých mudřec a umělec žádá, ovšem na mále najde; než, prosím, dlouho-li tomu, že v němčině více? A u koho jest ten nedostatek největší? U toho, kdo s jazykem nejméně jest známý! Potom táži se všech české řeči milovníků a zpytatelů: již-li všecka slova a mluvení způsobové mezi lidem a v spisích sebrání a vůbec v obchod uvedeni jsou? - Posléze nepochopuji, tu kde by se pravý nedostatek vyskytl, co by zabránilo Čechovi bráti slovice od jiných dialektů slovenských - od jedné matky pošlých? - Slova německá duchu českému se protiví. - Ten ale křik nad množstvím spoluzvuček v našem jazyku zpozdlý jest. Má-li sem tam Čech něco více jich na začátku, zdaž zato Němec na konci tolik, ba i více jich nenahrnuje? Zvykem nesehnání. Zatím dobrý spisovatel v obojím jazyku mnohým tvrdostem ne nesehnání se vyhne. Jsme za Němci této doby, ale ujdeme-liž kam, zůstanouce státi? Ač že i v tom se nám utrhá. Máme důležité spisy o národu našem, máme o slovu Páně, máme práva, máme - nechci se do literatury naší pouštět na tom místě, snad toho jindy hodná příležitost bude. A již tam na východu vystoupá olověné nebe, i my oba dva máme potřebí varovati se večera chladného, jenž v tomto luhu jest, chceme-li napotom ještě pracovati pro miláčky své, vy pro ten váš celý svět, a já pro Čechy své.

⁴⁶ JUNGSMANN, Josef. *Dvojí rozmlouvání o jazyku českém*. 1806.

Protiva: Byl bych Slavomilovy satiry hoden, kdybych ještě nevyznal, že kdo svým vlastencům prospívá, světu nejlépe prospívá. Co více? pozoruji dle sebe patrně, že pohrdání českým jazykem konečně od jediné neumělosti jeho pochází; již i jeho potřebu uznávám a že mnohé nevědomé přednosti má, to cele věřím vám, ježto ho vědom jste. Jednak pochybuji, aby kdy jen na prostřední stupeň dokonalosti se vynesl, pokud (povím otevřeněji, jelikož jen tento němý háj jest svědkem naším) ta hlavní závora jej svírá a znikati mu nedá a dáti nemůže.⁴⁷

5.2.2 Ján Kollár (Slávy dcera)

"Slávy dcera" je klíčové dílo slovenského básníka, kazatele a literárního teoretika Jána Kollára, které mělo významný dopad na rozvoj slovanské literatury a kultury v 19. století. Toto epické dílo, poprvé publikované v roce 1824, se stalo symbolem slovenského národního obrození a projevem autorovy víry v jednotu slovanských národů. Kollár byl hluboce ovlivněn romantickým nacionalismem, který se snažil probudit národní povědomí mezi Slovany a podporovat myšlenku slovanské vzájemnosti. Dílo "Slávy dcera" vzniklo v období, kdy Kollár působil jako evangelický kazatel v Pešti (dnešní Budapešť), kde měl možnost sledovat život různých slovanských národů.⁴⁸

Dílo je koncipováno jako rozsáhlá skladba rozdělená do několika zpěvů. V prvním vydání z roku 1824 byly společně s předzpěvem tři zpěvy a 151 sonetů. V dalších vydáních počet zpěvů a sonetů stoupal a k ustálení došlo až roku 1852 s konečnými pěti zpěvy a 645 sonety. Dílo se skládá z lyricko-epických básní, které jsou propojeny ústřední postavou básníkovy alter ega, jenž cestuje po slovanských zemích. Hlavními tématy jsou láska k národu, úcta k minulosti a naděje v lepší budoucnost.

Dobře známý je předzpěv, jenž je elegií na dřívější slovanskou slávu. Patrná je zde melancholie a smutek. V úryvku níže je symbolicky zmíněno „dubisko“, které symbolizuje Rusko, neboť to je vnímáno jako hájitele panslavismu.

*Aj zde leží zem ta před okem mým slzy ronícím,
někdy kolébka, nyní národa mého rakev.
Stůj noho! posvátná místa jsou kamkoli kráčíš,*

⁴⁷ JUNGSMANN, Josef. *Dvojí rozmlouvání o jazyku českém*. 1806.

⁴⁸ KOLLÁR, Jan. *Slávy dcera* – PUTNA, Martin C. *Překlad a výklad Slávy dcery z panslavistického mýtu do kulturní historie*. 2014.

*k obloze, Tatry synu, vznes se, vyvýše pohled,
neb raději k velikému přichyl tomu tam se dubisku,
jež vzdoruje zhoubným až dosaváde časům.⁴⁹*

V prvním zpěvu vystupuje bohyně Sláva, která je znepokojena množstvím útrap, jímž si museli Slované projít a diskutuje s radou bohů. Milek, bůh lásky stvoří z lípy dceru Slávy, Mínu, která má být ochránitelkou Slovanů.

*Káže tedy, aby podle směru
spojil Milek, její kochánek,
ony částky v jednu Slávy dceru;*

*proto se tu, jako v moři řeky,
divně spolu všechněch Slovanek
objímají ctnosti, krásy, vděky.⁵⁰*

Do Slávy dcery se zamiluje lyrický subjekt a ona ho doprovází na jeho cestách kolem řeky Sály. Koncem tohoto zpěvu se lyrický subjekt s Mínou loučí.

*Měj se dobře, Míno! Ach již kyne
zítrěk kvapně příšlý k rozchodu,
tam již odsud musím k národu,
kde se Neptun Bachu k nohoum vine.*

Ve zpěvu druhém básník putuje po řekách Labe, Rén a Vltava, které představují různá historická období a území slovanských národů. Kollár zde oslavuje hrdinství a duchovní velikost svých předků. Lyrický subjekt je v tomto zpěvu nešťastný kvůli lásce, putuje Polabím a při tom ho doprovází bůh lásky Milek. Slované jsou zde charakterizováni jako mírumilovný národ. Řeka Labe kvůli tomu pláče, protože toho často někdo zneužívá. Jejich cesta vede kolem Rény (Rýn) a potkávají různá, historicky významná, místa, která jsou spjatá s důležitými

⁴⁹ KOLLÁR, Ján. *Slávy dcera*. 2011.

⁵⁰ KOLLÁR, Ján. *Slávy dcera*. 2011.

osobnostmi jako je Jan Ámos Komenský nebo mistr Jan Hus. Také se kloní památným místům, kde se udály významné historické události např. Říp, bitva na Bílé hoře, Praha, Morava, Radhošť...

*Skryl se Říp a Libušina dvora
zlaté sídlo téměř spatřeno,
ano náhle slunce zatmělo,
srdce strach a nohy jala vzdora.*

*Kde jsem? Kam jdu? A co za potvora
tam své kostmi věnčí temeno?
Čí krev, hroby? – A v tom zakleno
hromem z Krkonošů: „Bílá hora!“⁵¹*

Ve třetím zpěvu figuruje především Dunaj, největší evropská řeka, je symbolem sjednocení a naděje. Básník zde sní o budoucí jednotě všech slovanských národů, které by měly společně čelit výzvám a dosáhnout obnovení své slávy. I v tomto zpěvu je lyrický subjekt stále raněný láskou a truchlí. Jedinou útěchou je pro něj příroda.

*Tu sám vůkol vzhůru, dolů těkám;
strom mne v náruč přijme pokojný,
léky chystá kvítek opojný,
větrům lkáni, slzy dělím řekám.⁵²*

Lyrický subjekt stále cestuje po boku boha lásky Mílka. Společně navštěvují slovenský kraj např. Břetislavu (Bratislavu), Děvín nebo Nitru. Poté se usadí v Pešti a věnuje se vlastenecké činnosti.

*Šťastnou tedy cestu, básně jdouce
neste pozdravení Slovanům,*

⁵¹ KOLLÁR, Ján. *Slávy dcera*. 2011.

⁵² KOLLÁR, Ján. *Slávy dcera*. 2011.

*všechněm vůkol, zvláště Tatranům,
a pak Čechům, jejich dcery jsou.*⁵³

Kollárovo dílo je plné symboliky a alegorií. Řeky představují nejen geografické útvary, ale i historické proudy a osudy národů. Hlavní ženská postava, Sláva, personifikuje slovanskou duši a národní identitu. Putování básníka je metaforou pro hledání národního vědomí a kulturního dědictví. Autor využívá bohatý, květnatý jazyk, plný archaismů a národních prvků. Jeho verše jsou rytmické a melodické, což odráží jeho hluboký vztah k lidové poezii a tradicím. Kollárův styl je typický pro romantickou literaturu, s důrazem na citovost, národní hrdost a idealismus.

"Slávy dcera" měla velký vliv na slovenskou literaturu a kulturu. Inspirovala mnohé další autory a stala se důležitým mezníkem v procesu národního obrození. Kollárova víra ve slovanskou vzájemnost a jeho snaha o posílení národního vědomí byly důležité nejen pro Slovensko, ale i pro ostatní slovanské národy.

5.2.3 Srovnání vybraných děl

Josef Jungmann systematicky kodifikoval český jazyk a obohatil ho o novotvary, čímž položil základy moderní češtiny. Jeho práce posílila české národní sebevědomí a literární kulturu, což bylo zásadní pro národní obrození. Rovněž přispěl k rozvoji české filologie a literární vědy. Přínosem Jána Kollára je například myšlenka panslavismu (jednoty slovanských národů), kterou propagoval. I jeho dílo hrálo důležitou roli v posílení slovenské národní identity a kulturního uvědomění. Kollár také přispěl k dokumentaci a propagaci slovenského folklóru a lidových tradic.

V dílech obou autorů můžeme najít podobnosti. Jungmann i Kollár se významně zabývali otázkami jazyka. Oba svou prací dokazovali, že jazyk český i slovenský je schopen samostatného fungování a dokáže vyjádřit všechny složité myšlenky a úvahy stejně jako jazyky větších národů. Zásadním rozdílem je forma děl obou autorů. Jungmannovy práce jsou převážně vědeckého rázu a filologické povahy. Na to se soustředil primárně, avšak dokázal napsat i dílo nevědeckého charakteru. Avšak veškerou svou tvorbu směřoval na obohacení

⁵³ KOLLÁR, Ján. *Slávy dcera*. 2011.

a kodifikaci češtiny. Kollár oproti tomu prioritně tvořil poezii, cestopisy či memoáry a zdůrazňoval kulturní a literární spolupráci mezi slovanskými národy.

Vlastenecké projevy můžeme pozorovat u obou autorů, avšak jsou rozdílné. U Kollárova díla „Slávy dcera“ jsou projevy vlastenectví dané pocitem a vlastními myšlenkami či úvahami. V díle oslavuje slovanskou jednotu a vzájemnost a přítomná je i symbolika. Hlavní postava, dcera slovanské bohyně Slávy, symbolizuje ideál slovanské krásy, síly a ctnosti. Tím Kollár ukazuje, lásku a respekt k vlasti a svému národu. Zároveň také poukazuje na historické události a kulturní odkazy či osobnosti, čímž posiluje národní hrdost a povědomí o slavné minulosti. Projevy vlastenectví u Jungmanna pramení z obhajoby českého jazyka a také z úsilí o obnovu a kodifikaci českého jazyka. V díle „Dvojí rozmlouvání o jazyku českém“ se snaží dokázat, že čeština je plnohodnotný a bohatý jazyk. Užité dialog ukazuje, jak důležitá je pro Jungmanna česká kultura a jak silně spjata je s jazykem. Shrneme-li to, Kollár vyjadřuje vlastenectví poetickou formou a prostřednictvím epické básně, zaměřuje se na slovanskou vzájemnosti a jednotu a jeho přístup je více založen na pocitech a emocích. Zatímco Jungmann používá vědeckou a dialogickou formu, soustředí se výhradně na češtinu a jeho metodika je více racionální a filologická.

5.3 Porovnání díla Františka Palackého a Ľudovíta Štúra

Tato kapitolu bude věnována autorům z pozdního období národního obrození. K analýze bylo vybráno dílo Františka Palackého „*Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*“ a dílo Ľudovíta Štúra „*Spevy a piesne*“.

5.3.1 František Palacký – Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě

"Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě" jsou monumentálním dílem Františka Palackého, jednoho z nejvýznamnějších českých historiků 19. století. Toto dílo je základním kamenem české historiografie a patří k nejdůležitějším historickým pracím o dějinách českého národa. Palackého dílo je nejen detailním popisem historických událostí, ale také hlubokou analýzou společenských, politických a kulturních aspektů české historie. Dějiny začal Palacký psát v roce 1836 a práce na nich trvala několik desetiletí. První svazek vyšel v roce 1836, další svazky následovaly v následujících letech. První dva svazky byly napsány německy (Geschichte von Böhmen) a český překlad byl k dispozici až později, především díky Karlovi Jaromírovi

Erbenovi, jenž se na překladech významně podílel. Až od třetího svazku začal psát Palacký česky a němčinu upozadil. Dílo bylo do němčiny překládáno později.⁵⁴

*Z toho i z jiných okolností poznati jest, že Poláci přijímali v jednání tom jazyk český za diplomatický, ačkoliv v písemných odpovědích svých sami užívali napořád jen latiny; přiměřené pak úmluvy potom zase složili ne latině, ale česky.*⁵⁵

"Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě" jsou rozděleny do několika svazků, které pokrývají historii českého národa od nejstarších dob až do počátku 17. století. Palacký rozděluje dějiny českého národa do několika klíčových období: První svazek pokrývá období od nejstarších dob do konce 12. století. Palacký zde zkoumá původ a osídlení českého národa, počátky českého státu a jeho první panovníky. Druhý svazek se věnuje období od 13. do poloviny 14. století. Autor zde analyzuje rozvoj českého království za vlády Přemyslovců a Lucemburků, politické a ekonomické změny a vzestup měst. Třetí svazek se zabývá obdobím vlády Karla IV. a jeho nástupců, kdy české království dosáhlo vrcholu svého kulturního a politického významu. Palacký zde popisuje také komplikované vztahy s římsko-německou říší. Čtvrtý svazek se zaměřuje na husitské období, které Palacký vnímal jako klíčový moment českých dějin. Podrobně analyzuje příčiny husitského hnutí, jeho průběh a důsledky pro českou společnost. Pátý svazek pokrývá období od husitských válek až po nástup Habsburků na český trůn v 16. století. Palacký se zde věnuje politickým a náboženským konfliktům, které vedly k bitvě na Bílé hoře a následnému úpadku českého státu.

Palacký využíval při své práci širokou škálu pramenů, včetně kronik, listin, literárních děl a archeologických nálezů. Jeho metodologický přístup byl založen na kritické analýze pramenů a snaze o objektivní zobrazení historických událostí. Palacký se také snažil o syntézu politických, ekonomických, sociálních a kulturních dějin, což jeho dílo činí komplexním a mnohvrstevným. František Palacký svým dílem "Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě" vytvořil jeden z pilířů české národní kultury a historie. Jeho práce je dodnes ceněna pro svou hloubku, šíři a metodologickou preciznost. "Dějiny národu českého" zůstávají

⁵⁴ HRABOVÁ, Libuše; POSPÍCHAL, Miroslav, a kol. *Palackého cesta: pohledy na život a činnost Františka Palackého a lidí mu blízkých*. 1998.

⁵⁵ PALACKÝ, František. *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*. 1907.

základním pramenem pro každého, kdo se zajímá o historii českého národa a jeho místo v evropském kontextu.

*Ale Čechy, co zvláštní stát a celek, nezůstávaly tenkrát obmezeny v domácí své působnosti, nýbrž vystoupily opět, a to posledníkráte, na široké jeviště světa i staly se mocností evropskou; ukázalo se ještě jednou, jak důležité měl postavení národ Český uprostřed Evropy, jak jaré choval v sobě zárodky života státního i humanitního, a jak vážný podával hlas k rozhodnutí osudův člověčenstva.*⁵⁶

5.3.2 Ľudovít Štúr – Spevy a piesně

"Spevy a piesně" je významné básnické dílo Ľudovíta Štúra, klíčové postavy slovenského národního obrození. Toto dílo, vydané v roce 1853, reflektuje Štúrovy vlastenecké myšlenky a jeho hluboký citový vztah k slovenskému národu. "Spevy a piesně" je sbírka lyrických básní, které vyjadřují autorovu lásku k rodné zemi, touhu po svobodě a jeho víru ve slovanskou vzájemnost. Štúr je známý především svou kodifikací spisovné slovenštiny, kterou založil na středoslovenském nářečí. "Spevy a piesně" vznikly v době, kdy bylo národní hnutí na vrcholu, během Bachovského absolutizmu, ve kterém Štúr zažívá osobní zklamání kvůli politické porevoluční situaci. Celá sbírka má melancholické a elegické ladění, což je z velké části také způsobeno rodinnou tragédií. Během let 1851 až 1853 totiž umírají Štúrovi nejbližší; bratr Karel a oba rodiče. Čtenář může během četby narazit na známky rezignace, ale také trpělivost a neustálé hledání naděje.⁵⁷

Kompozičně je dílo rozděleno do dvou částí. První část je z velké většiny vyplněna historickými epickými skladbami „Svätoboj“ a „Matúš z Trenčína“. Druhá část je tvořená z kratších lyrických, reflexivních básní osobního rázu. Častá je přírodní, milostná a vlastenecká tematika.

"Spevy a piesně" také můžeme rozdělit do následujících tematických oddílů:

1. Vlastenecké básně: Štúr ve svých básních často oslavuje krásu slovenské krajiny, její hory, řeky a lesy. V těchto básních vyjadřuje svou lásku k rodné zemi a svou touhu po

⁵⁶ PALACKÝ, František. *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*. 1907.

⁵⁷ KOLEKTIV AUTORŮ. *Zborník z vedeckého seminára „Nové kontexty života a diela Ľudovíta Štúra“*. 2012.

jejím osvobození z područí cizích mocností. Příkladem je báseň "Dunaj", kde Dunaj symbolizuje sílu a nezlomnost slovenského národa.

2. Historické básně: Některé básně se věnují významným událostem a postavám slovenské historie. Štúr zde čerpá inspiraci z minulosti, aby povzbudil své současníky k národnímu uvědomění a hrdosti. Básně jako "Mor ho!" připomínají hrdinství a oběti Slováků v boji za svobodu.
3. Lyrické básně: V této části sbírky Štúr vyjadřuje své osobní pocity, radosti i smutky. Tyto básně jsou často introspektivní a zaměřují se na autorovy vnitřní prožitky a emoce. Příkladem může být báseň "Smútok", která vyjadřuje melancholii a bolest nad osudem slovenského národa.
4. Básně o lásce a přátelství: Některé básně se věnují tématům lásky a přátelství, které jsou univerzálními lidskými hodnotami. Tyto básně často reflektují Štúrovy osobní vztahy a jeho víru ve sílu lidské solidarity a vzájemnosti.

Pro potřeby této práce byly k interpretaci a analýze vybrány báseň Matúš z Trenčína z první části a báseň Pripomienka z části druhé, neboť obsahují velmi výrazné vlastenecké motivy, na kterých lze poznatky dobře demonstrovat.

*S Českým kráľom tiež Matúš sa priatelí,
Z tadial ľud branný tiahne mu k pomoci,
Oba si s'ubä že ich nerozdelí
Nič v svete, čo len v ľudskej stojí moci
Na východ, západ Matúš ohradený
Stojí už sťa hrad valmi otočený⁵⁸*

Matúš je v této básni vyobrazen jako národní hrdina, který brání slovenský lid a jeho zájmy. Konkrétně v této části je i odkaz na českého krále, který Matúšovi pomáhá v boji uherské monarchii. V básni velkou roli sehráli dobré vztahy s českým národem, který významně pomohl Slovákům v jejich bitvě.

Trúba zaznieva, Češi do útoku,

⁵⁸ ŠTÚR, Ľudovít. *Spevy a piesne*. 1853.

*Ích ťažké meče už cvendžia, rúbajú,
K ľavému tiahnu sa Slováci boku,
Povoli Uhrov prudkých zachádzajú,
Zlorečí Uhor, peklína a cieta,
A český meč ho len preč tne a zmieta.⁵⁹*

Báseň „Pripomienka“ obsahuje přírodní motivy, které jsou silně vlastenecké. Oproti jiným básním ze sbírky není tato melancholicky laděná. Spíše evokuje záblesk naděje, že slovenskému lidu svítá na lepší časy.

*Lež nie na dlho nádeje sú zbité,
Hviezda sa naša zase zaligotá,
Zasvitnú dni mhlou nám ešte zakryté,
Stratí sa čo nám v ceste stojí psota,
Po vekoch i nám vynde slnko z mrakov:
Bola noc, bude den Slovákov.⁶⁰*

V básni lze sledovat náznak toho, že končí dlouhé období útlaku a hungarizace. Avšak tento nový začátek je zatím nejistý a velmi křehký.

*I ten národ ti tak milý,
Čo sbiera k životu sily,
I tvoje spanilé kvety,
Ty drobné, malunké deti⁶¹*

Štúrův básnický styl je charakteristický svou jednoduchostí a srozumitelností, což bylo v souladu s jeho snahou oslovit co nejširší publikum. Jeho verše jsou často rytmické a melodické, což usnadňuje jejich zapamatování a recitaci. Štúr také často využívá symboliku

⁵⁹ ŠTÚR, Ľudovít. *Spevy a piesne*. 1853.

⁶⁰ ŠTÚR, Ľudovít. *Spevy a piesne*. 1853.

⁶¹ ŠTÚR, Ľudovít. *Spevy a piesne*. 1853.

a personifikaci, aby zdůraznil své myšlenky a pocity. Jeho básně jsou plné národní hrdosti, optimismu a víry v lepší budoucnost.

"Spevy a piesně" mají nesmírný význam pro slovenskou literaturu a národní uvědomění. Štúr svým dílem výrazně přispěl k formování slovenské národní identity a jeho básně se staly inspirací pro další generace slovenských spisovatelů a básníků. Dílo rovněž hrálo důležitou roli v posílení slovanské vzájemnosti a solidarity mezi slovanskými národy.

Toto dílo zůstává klíčovým pramenem pro studium slovenské literatury a národního obrození. "Spevy a piesně" jsou důkazem Štúrova literárního talentu a jeho hlubokého vlastenectví, které dodnes rezonuje v srdcích Slováků.

5.3.3 Srovnání vybraných děl

Oba autoři přispěli k rozvoji národní identity a kultury svých národů, ale jejich přístupy a cíle byly do značné míry odlišné. Jak Palacký, tak Štúr byli oba silně motivováni vlastenectvím a snahou o posílení národního sebevědomí a kulturní identity. Zároveň také oba tito autoři byli politicky aktivní. V čem se jejich dílo ale liší je forma a zaměření. Palacký se soustředil především na historii a filozofii dějin a jeho hlavním dílem je rozsáhlá historická práce. Štúr se zaměřil hlavně na jazykovou kodifikaci a politickou filozofii. Jeho klíčová díla se věnují jazykovým otázkám a panslavismu.

František Palacký chtěl dokázat historickou a kulturní svébytnost českého národa a prosazoval federalistická uspořádání monarchie. Oproti tomu Štúr se soustředil na vytvoření spisovné slovenštiny a propagaci slovanské jednoty jako prostředku k posílení postavení Slováků a dalších slovanských národů.

Obě vybraná a analyzovaná díla (Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě a Spevy a piesne) představují rozdílné přístupy k vyjádření národní identity a vlastenectví. „Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě“ je historické dílo ve svazcích a obsahuje detailní popis české historie od pravěku od roku 1526. Palacký se zaměřuje na politické, kulturní a společenské události a osobnosti, které formovaly český národ. Dílo je rozděleno chronologicky a tematicky, což umožňuje systematické a přehledné zpracování historických událostí. Zatímco forma Štúrova díla „Spevy a piesne“ je jiná, jedná se o sbírku básní a písní. Obsahem jsou básně a písně oslavující slovenskou přírodu, lidovou kulturu, historii a národní hrdiny. Štúr čerpá inspiraci z lidové poezie a folklóru. Sbírkou je rozdělena do tematických okruhů, které reflektují různé aspekty slovenského národního života.

Významným prvkem v analyzovaném díle Palackého je historická kontinuita. Palacký zde dokládá, že český národ má dlouhou a slavnou historii, která opravňuje jeho národní svébytnost. Projev vlastenectví je množné vnímat právě v poukazování na slavné okamžiky a osobnosti české historie. Štúr oproti tomu projevuje vlastenectví skrze básně a písně, které oslavují slovenskou přírodu a lidovou kulturu. Do díla vepsal hlubokou lásku k slovenské vlasti a lidu. Rovněž ten fakt, že čerpal inspiraci z lidových tradic a písní, přispívá k zachování a propagaci slovenského kulturního dědictví.

5.4 Shrnutí analýzy

Projevy vlastenectví jsou všudypřítomné a také velmi rozličné. Z počátku doby národního obrození je to především jazyk, na který se autoři upínají. Jak Dobrovský, tak Bernolák se věnují jazykovědné stránce, gramatice, fonetice, morfologii či syntaxi. V rané fázi národního obrození také literární autoři cítí potřebu shrnout či periodizovat dějiny dané země, odkazují na minulost, minulé události a dokazují na nich sílu daného národa. Historie je v tomto ohledu velmi důležitá. V lidech může vzbudit pocit, že naši předkové bojovali za naši zemi a za náš národ. Nyní je potřeba v tom pokračovat a dokázat nejen sobě, ale i světu, že jsme silní, odhodlaní a plně schopni samostatného fungování. Jazyk a literatura v tomto ohledu hrají zásadní roli. Je to něco, co je pouze naše, náleží to pouze nám a nedělíme se o to s žádnou jinou zemí. Pocit unikátnosti a jedinečnosti je silně spojen s hrdostí na to, odkud jsme, jakou máme kulturu a čím vším si náš národ prošel.

V díle Jungmanna a Kollára jsou projevy vlastenectví symbolicky vepsané do postav, které v dílech vystupují. Zároveň oba autoři tvorbou dokazují, že jejich jazyk je schopen jakýchkoliv formulací složitých myšlenek a úvah. Liší se formou a obsahem, avšak cíl mají stejný. Vyzdvihnout jazyk, prokázat soběstačnost a posílit národní identitu. Dvojice Palacký a Štúr rovněž mají stejný cíl, a to posílit národní uvědomění. Oba ve svém díle předkládají slavné a důležité okamžiky z historie a také osobnosti, které ve formování českého a slovenského národa sehrály důležitou roli.

Oba národy usilovali o to samé, rozdílné jsou pouze projevy, kterými dávali najevo lásku k vlasti. Čeští i slovenští autoři bojovali za prosazení národního jazyka: čeština proti němčině a slovenština proti maďarštině. Každé dílo, které v době národního obrození vznikalo s cílem upevnění národní identity a uvědomění je proto klíčové.

6 Dotazníkové šetření

Dotazník na téma „česká a slovenská vlastenecká literatura“ je v elektronické podobě a byl vytvořen přes on-line stránky Survio.cz. Následně byl umístěn do facebookové skupiny „studentské dotazníky“, díky čemuž na něj odpovídali lidé s různým oborovým zaměřením. Věková kategorie této skupiny je 18-32 let. Pomocí dotazníkové šetření bylo zkoumáno, jak lidé vnímají vlasteneckou literaturu, zda ji považují za důležitou a znají autory z příslušné doby. Dotazník je také doplněn o otázky, které se přímo týkají vlastenectví jako takového.

Cílem výzkumu je zjistit, jaké mají respondenti znalosti ohledně autorů píšících v době národního obrození, kde tyto poznatky nabyli a zda jim připadá důležité zabývat se otázkou vlastenectví. Dotazníkové šetření probíhalo týden a celkem na všech 12 otázkách odpovědělo 51 lidí z Česka i ze Slovenska.

Otázka 1: Jste žena, či muž?

Na tuto otázku odpověděli všichni respondenti. Dotazník častěji vyplňovaly ženy než muži, a to v poměru 63 % ku 37 %.

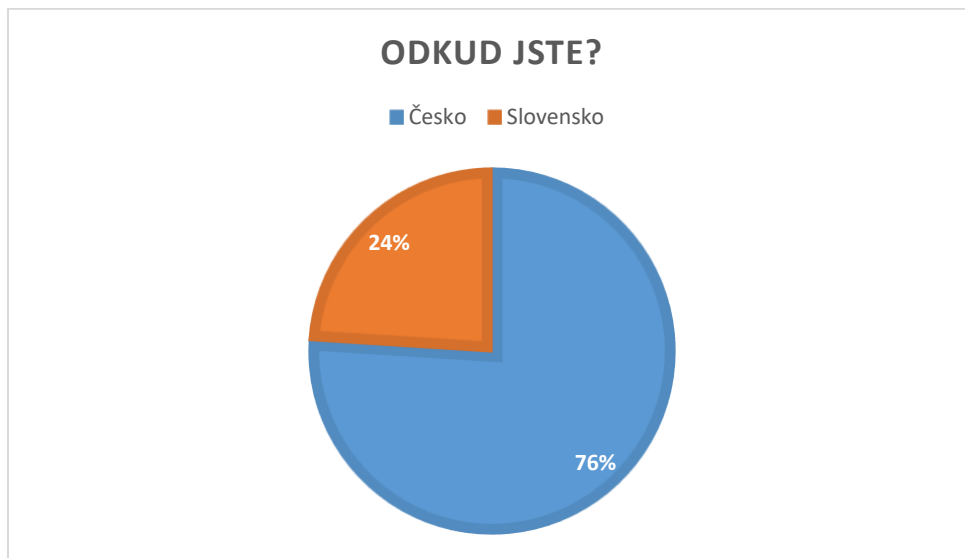

Obrázek 1: Graf-otázka 1

Otázka 2: Odkud jste?

Jelikož se tato práce zabývá i slovenskou literaturou, je nutné zkoumat i odpovědi slovenských občanů. V této otázce respondenti odpovídají, zda jsou z Česka nebo ze Slovenska. Důležitost této otázky tkví v poznání názoru lidí žijících na Slovensku, neboť právě

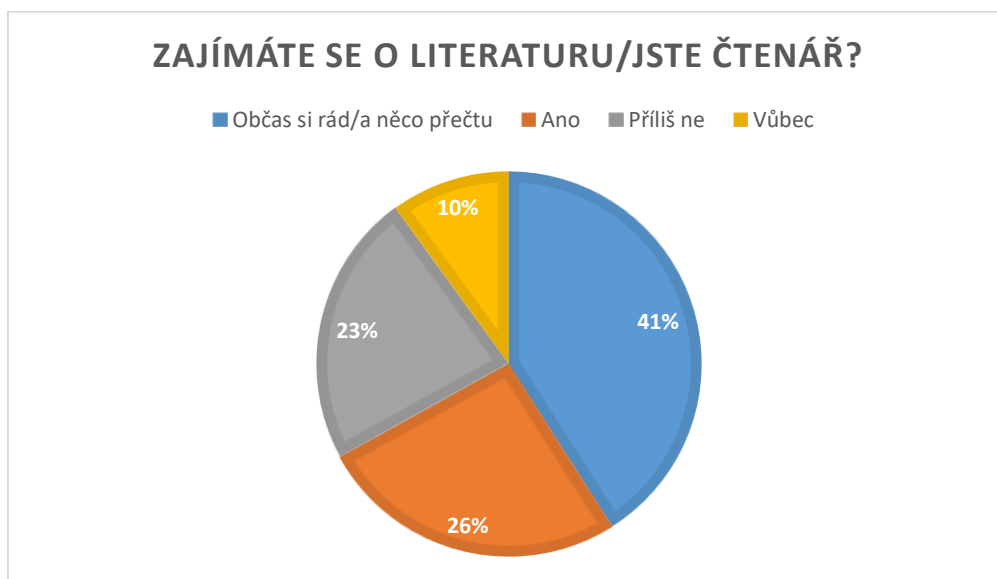
v otázkách vnímání vlastenectví a vlastenecké literatury se můžou názory velmi lišit a rozcházet. Na tuto otázku odpovědělo 100 % respondentů, přičemž častěji se dotazníkového šetření účastnili Češi.

Obrázek 2: Graf-otázka 2

Otázka 3: Zajímáte se o literaturu/jste čtenář?

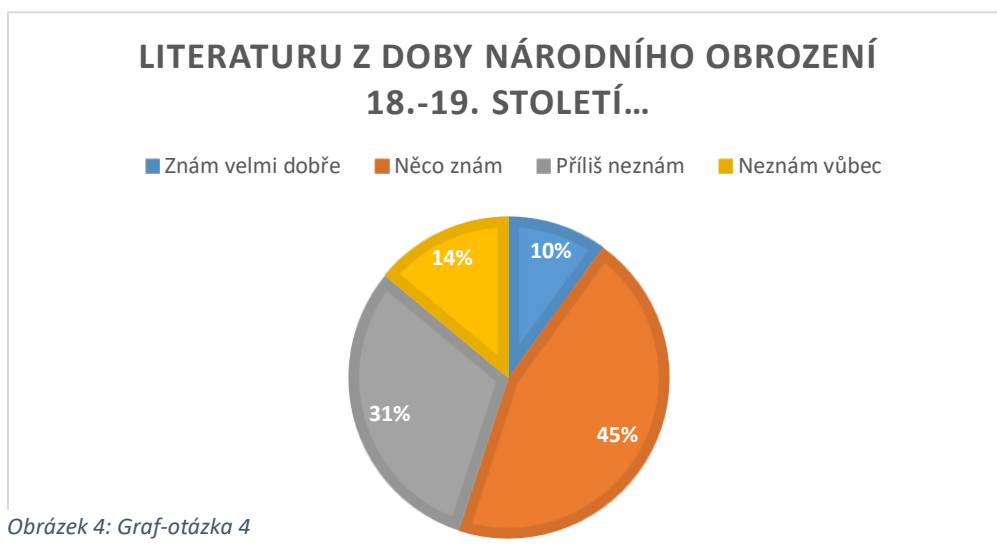
Cílem této otázky je zjistit, zda respondenti rádi čtou, a to jakoukoliv literaturu, nemusí být nutně vlastenecká. Díky této otázce můžeme pozorovat, zda mají lidé, kteří se považují za čtenáře či lidé, kteří se zajímají o literaturu, větší přehled o autorech a literatuře z doby národního obrození.

Obrázek 3: Graf-otázka 3

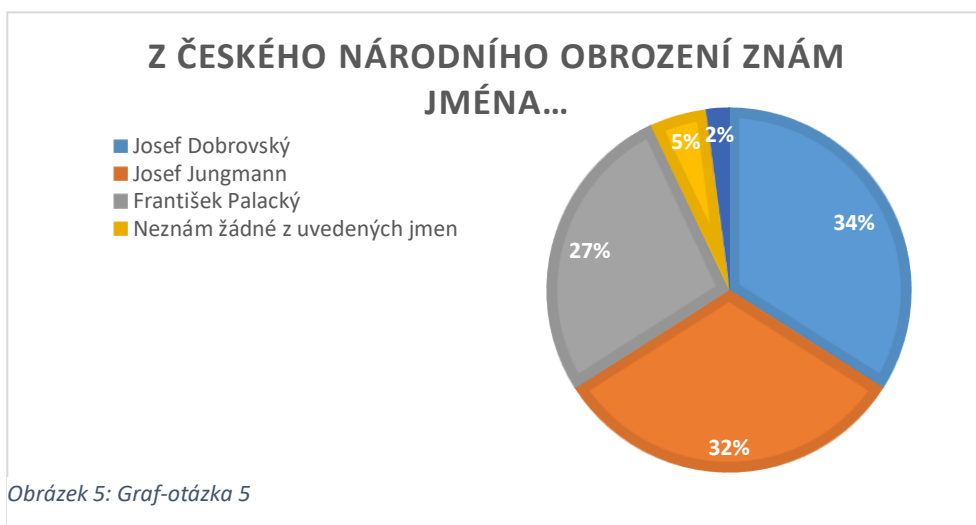
Otázka 4: Literaturu z doby národního obrození (18. - 19. století)...

Zde je na výběr z možností: Zním velmi dobře, něco znám, příliš neznám, neznám vůbec. Cílem této otázky je zjistit, zda si lidé dokážou období národního obrození historicky zařadit a zda si dokážou vybavit jakékoliv dílo či jakéhokoliv autora, kterého by do doby národního obrození zařadili. Nejčastější odpověď je „něco znám“. Necelých 50 % všech dotázaných má dle těchto výsledků alespoň povědomí či zevrubné znalosti o literatuře z doby národního obrození.

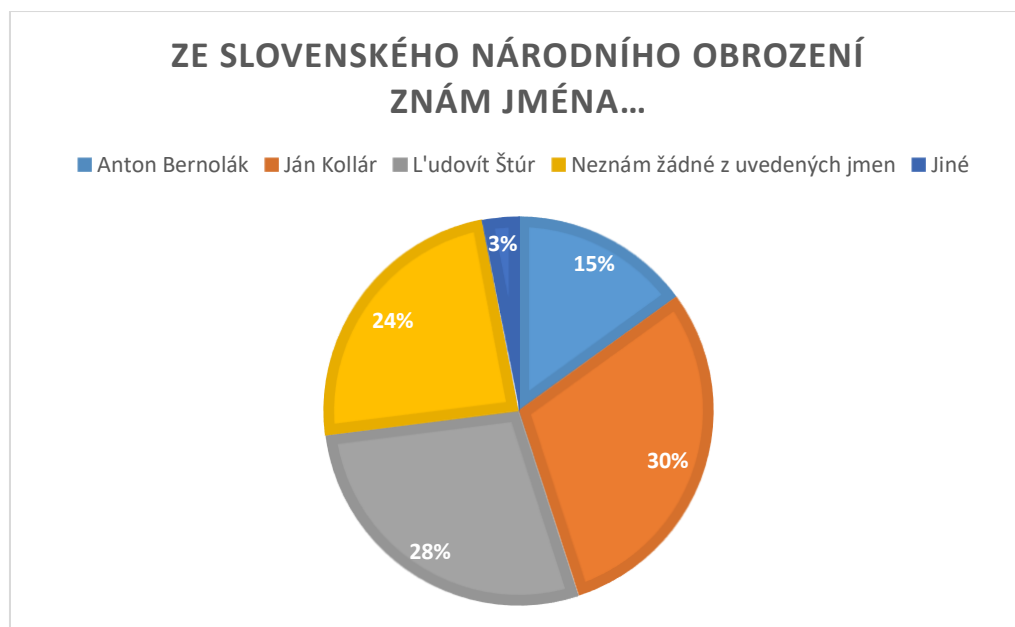
Otázka 5: Z českého národního obrození znám jména...

Cílem této otázky je zjištění, jaké autory z období národního obrození respondenti znají. Zakliknout zde mohou jedno, dvě nebo i tři jména a také je zde možnost „neznám žádné z uvedených jmen“. Pro respondenty, kteří znají jiná, než uvedená jména je zde i možnost „jiné“. Nejčastěji lidé označovali Josefa Dobrovského, nejméně pak Františka Palackého. Pouze 5 % respondentů neznala ani jedno z uvedených jmen.

Otázka 6: Ze slovenského národního obrození znám jména...

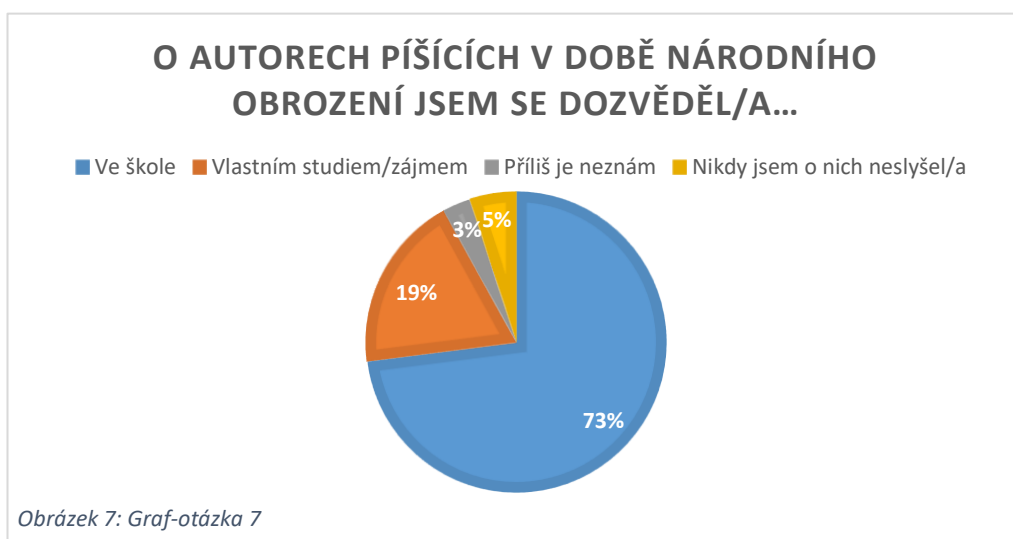
Tato otázka se zaměřuje na osobnosti slovenského národního obrození. I zde je možnost zakliknutí jednoho nebo všech jmen či možnosti „neznám žádné z uvedených jmen“. V této otázce je nejčastější odpovědí Ján Kollár, nejméně častou (kromě odpovědi „jiné“) potom Anton Bernolák.

Obrázek 6: Graf-otázka 6

Otázka 7: O autorech píšících v době národního obrození jsem se dozvěděl/a...

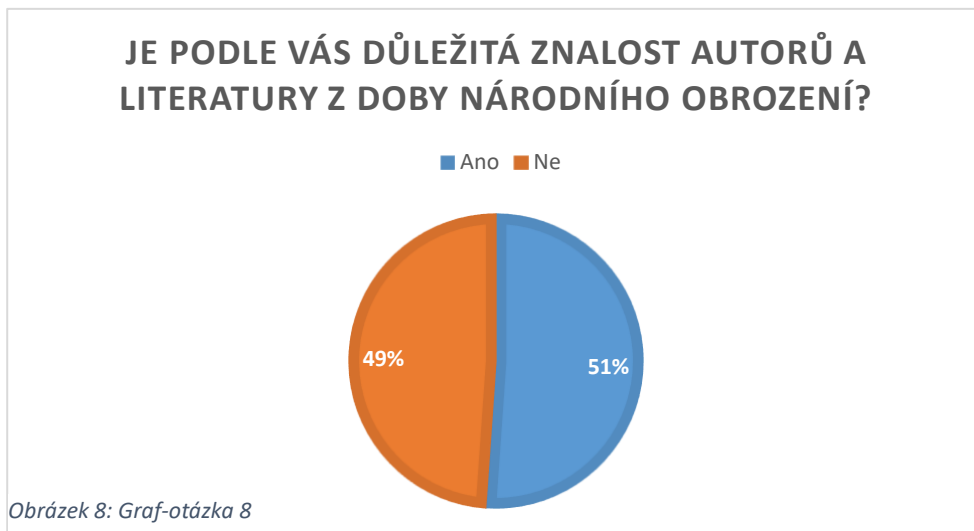
Tato otázka analyzuje, kde respondenti nabyly znalosti o období národního obrození a autorech v něm píšících. Z velké většiny lidé odpovídají, že znalosti mají ze školy. Necelých 20 % respondentů se o autorech dané doby však dozvěděla díky vlastnímu studiu či zájmu.

Obrázek 7: Graf-otázka 7

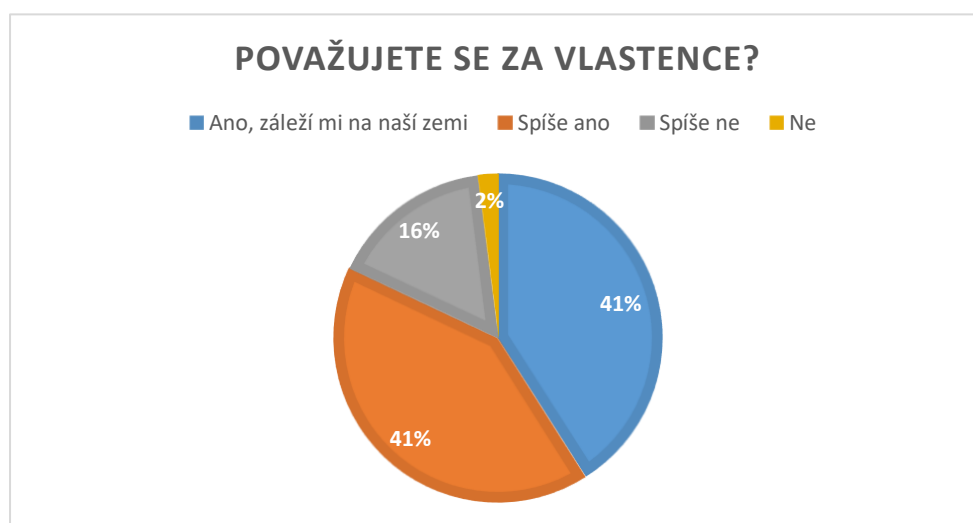
Otázka 8: Je podle Vás důležitá znalost autorů a literatury z doby národního obrození?

V této otázce respondenti odpovídají pouze „Ano“ či „Ne“. Otázka mapuje názor odpovídajících lidí na důležitost dané doby a na díla v ní vznikající. U této otázky je také položeno podotázka „pokud ano, proč?“ ve které někteří respondenti píšou slovně vlastní názor. Tyto odpovědi budou rozebrány níže.

Otázka 9: Považujete se za vlastence?

Cílem této otázky je zjistit kolik procent respondentů se považuje za vlastence. Tento údaj může pomoci porozumět údajům z předchozích otázek. Naprosto vyrovnané odpovědi jsou u možnosti „Ano, záleží mi na naší zemi“ a „Spíše ano“. Velká většina respondentů se tedy dá považovat za vlastence.

Otázka 10: Myslíte si, že je důležité vést děti k vlastenectví?

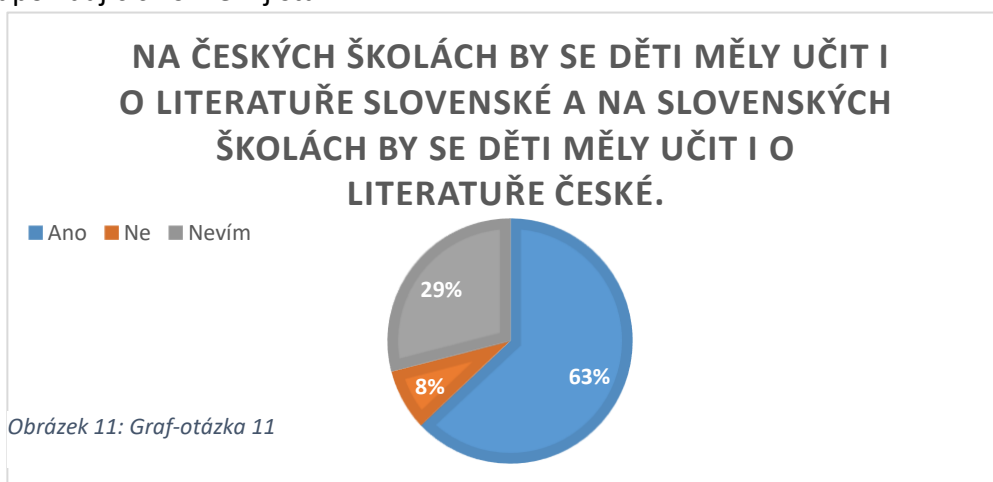
Tato otázka je zaměřená na vlastní názor respondentů ohledně vedení dětí k vlastenectví. I u této otázky je podotázka „Pokud ano, proč?“. Slovní odpovědi budou analyzovány níže. Pouze 16 % všech odpovídajících je toho názoru, že není důležité vést děti k lásce k vlasti. Velká většina se však domnívá, že je to důležité.

Obrázek 10: Graf-otázka 10

Otázka 11: Na českých školách by se děti měly učit i o literatuře slovenské a na slovenských školách by se děti měly učit i o literatuře české.

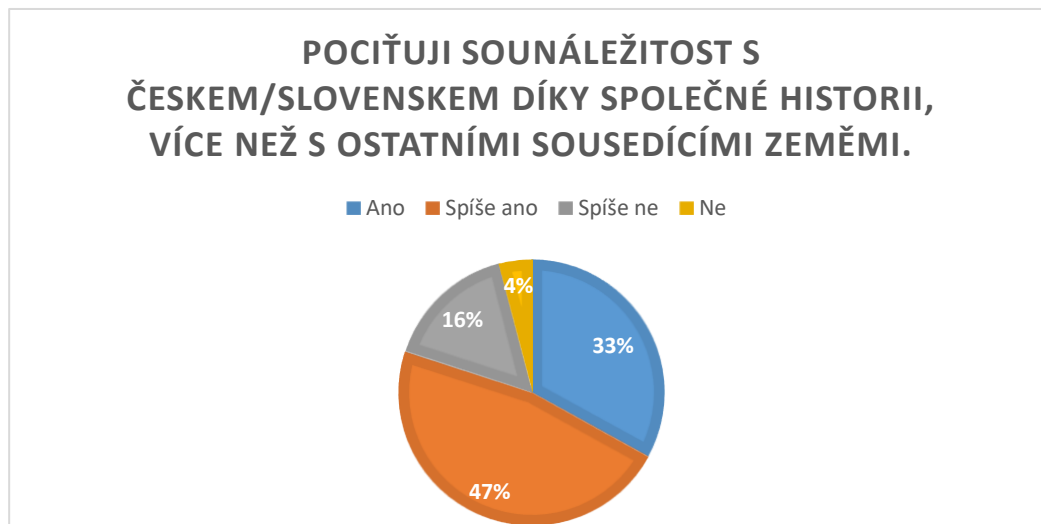
Tato otázka funguje na principu souhlasu či nesouhlasu. Také je zde možnost „nevím“. Celých 63 % respondentů souhlasí s tím, že by se do výukových osnov škol měla zahrnout i výuka autorů a literatury ze sousední země. Pouze 8 % je proti tomu a téměř 30% odpovídajících si není jistá.

Obrázek 11: Graf-otázka 11

Otázka 12: Pociťuji sounáležitost s Českem/Slovenskem díky společné historii, více než s ostatními sousedícími zeměmi.

Tato otázka analyzuje názory respondentů ohledně společné minulosti Česka a Slovenska a zda je pro ně platné tvrzení, že s daným státem cítí větší sounáležitost než s ostatními sousedními zeměmi, právě díky společné historii.

Obrázek 12: Graf-otázka 12

6.1 Shrnutí dotazníkového šetření

Dotazníkové šetření častěji vyplňovaly ženy než muži. Celkem 76 % odpovídajících je z České republiky což zásadně ovlivňuje i další otázky zaměřené na osobnosti slovenského národního obrození. Většina respondentů se alespoň trochu považuje za čtenáře, či se nějakým způsobem zajímá o literaturu. Také většina respondentů zná alespoň zevrubně období národního obrození, ví, co tento pojem znamená a dokáže sem zařadit literární osobnosti či literární díla. V otázce analyzující literární osobnosti z českého národního obrození bylo dosaženo celkem vyrovnané četnosti hlasů pro všechny tři uvedené osobnosti. Více než 90 % respondentů znala alespoň jedno z uvedených jmen. To samé se ale nedá říci o osobnostech slovenského národního obrození. Výsledek této analýzy je ovlivněn tím, že velká většina odpovídajících je z České republiky, tudíž nemají takové znalosti o významných osobnostech slovenského národního obrození.

Naprostá většina respondentů své vědomosti a znalosti o národním obrození získala ve školním zařízení. V tuto chvíli tedy můžeme tvrdit, že ve školních osnovách je toto téma dobře uchopeno a je i dobře vyučováno, protože respondenti si díky těmto zkušenostem pamatují zásadní jména důležitá pro dané období, rozumí dané problematice a chápou, proč je důležité se tímto obdobím zabývat a vyučovat ho. Toho je důkazem i další otázka, která se zabývá názory respondentů na to, zda je podle nich tato tematika důležitá. 51 % ze všech dotázaných je toho názoru, že ano a doplňují i slovní odpovědi s argumentací, proč si to myslí. Nejčastějším motivem v těchto slovních odpovědích je znalost historie vlastní země, a především znalost jazyka, ze kterého se vyvinula moderní podoba jazyka, který používají. Někteří respondenti také uvádějí, že znalost historie, především doby, kdy se probouzela národní identita může pomoci porozumět národní kultuře a díky tomu cítit větší sounáležitost a hrdost na vlastní zemi.

Více než 80 % všech dotázaných se přiklání k tomu, že sami sebe vnímají jako vlastence, tedy člověka, jenž je hrdý na svou zemi a svůj národ a cítí silné kulturní spojení. A celkem 84 % lidí je toho názoru, že je důležité vést k vlastenectví i děti. I zde se dotázaní mohli vyjádřit slovně. Převládá názor, že je důležité učit děti už od mala lásku k vlasti a místu, kde vyrůstáme a žijeme. Pokud budou dobře rozumět své vlastní kultuře, bude jim v naší zemi dobře a budou cítit kladný vztah k národu, v němž žijí. To je důležité nejen z hlediska morálního, ale také to

zasahuje do různých oblastí života (sociální, hospodářská, ekonomická...). Pokud se lidé budou cítit dobře v zemi kde žijí, budou pro ni vytvářet hodnoty, bez nichž by se země neobešla.

Až 80 % všech dotázaných je si vědomo společné historie Česka a Slovenska a díky tomu stále cítí vzájemnou sounáležitost. Proto také velká většina respondentů, konkrétně 63 % je pro to, aby se na českých školách začala více vyučovat i literatura slovenská a také aby se na slovenských školách začala více vyučovat česká literatura. Zajímavým faktem je, že i přesto, že Češi a Slováci stále cítí spojení, vzájemně z velké většiny neznají významné osobnosti národního obrození. Češi povětšinou neznali Bernoláka, Kollára nebo Štúra. Slováci na tom byli o něco lépe, většinou znali alespoň jednu významnou literární osobnost z období českého národního obrození.

Závěr

Česká a slovenská literatura z doby národního obrození hrála klíčovou roli ve formování národní identity a kulturního povědomí obou národů. Prostřednictvím svých děl autoři této éry nejen oživilí a kodifikovali své jazyky, ale také posílili národní sebevědomí a uvědomění.

Josef Dobrovský a Anton Bernolák stáli u zrodu jazykovědného hnutí, které bylo základem pro další rozvoj literatury. Dobrovský svou filologickou prací položil základy pro moderní český jazyk, zatímco Bernolák vytvořil první kodifikaci spisovné slovenštiny. Jejich práce ukázala, že jazyk je základním kamenem národní identity. Josef Jungmann a Ján Kollár přinesli hlubší kulturní a literární dimenze do obrození. Jungmann svým slovníkem a teoretickými pracemi pomohl vytvořit moderní českou literaturu, zatímco Kollár svou poesíí a myšlenkami panslavismu posiloval slovanskou vzájemnost a národní jednotu. František Palacký a Ľudovít Štúr rozšířili horizonty národního obrození o historické a politické aspekty. Palacký svým monumentálním historickým dílem "Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě" vytvořil základní kámen české historiografie a posílil národní sebevědomí. Štúr, na druhé straně, nejenže kodifikoval spisovnou slovenštinu, ale také svou sbírkou "Spevy a piesne" a politickými myšlenkami výrazně přispěl k formování slovenské národní identity a kulturní svébytnosti.

Oba národy čelily v době obrození mnoha výzvám a jejich literatura byla odpovědí na tyto výzvy. Autoři této éry nejenže významně posílili jazyk a literaturu, ale také vytvořili pevné základy pro budoucí generace. Jejich díla byla zdrojem inspirace a národní hrdosti a dodnes zůstávají významnými milníky v české a slovenské kulturní historii.

V závěru lze konstatovat, že české a slovenské národní obrození nebylo jen literárním a jazykovým fenoménem, ale komplexním kulturním a politickým hnutím, které mělo hluboký a trvalý dopad na národní uvědomění a identitu obou národů. Díky úsilí těchto významných postav a jejich dílům se podařilo obnovit a posílit národní povědomí, které přetrvalo dodnes.

Seznam literatury

1. BALAJKA, Bohuš; BÉDER, Ján; SEDLÁK, Ján a TICHÝ, Vítězslav. *Stručné dějiny české a slovenské literatury: pomocná kniha pro školy všeobec. vzdělávací, odb. a pedagog.* 7., nezm. vyd. Praha: SPN, 1966.
2. ČAPKA, František. In: *Dějiny zemí Koruny české v datech*. Praha: Libri, 1998, s. 334-476. ISBN 80-85983-51-6.
3. ČECHOVÁ, Marie; FRANTA, David; SPĚVÁČKOVÁ, Martina. *Utváření české národní identity do 19. století: Literaturou a v literatuře, školou a ve škole, 2021, ISBN 978-80-261-1064-4.*
4. DOBROVSKÝ, Josef, JEDLIČKA, Benjamin (ed.). *Dějiny české řeči a literatury*. Online. Československý spisovatel, 1951. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:4fb10e80-3182-11e3-a5bb-005056827e52?page=uuid:ee0a8850-45bd-11e3-b718-5ef3fc9bb22f>
5. DVOŘÁK, Karel; HAVEL, Rudolf; ŘEPKOVÁ, Marie a ŠTĚPÁNEK, Vladimír. *Dějiny české literatury. II, Literatura Národního obrození*. I. vydání. Praha: Československá akademie věd, 1960.
6. FORST, Vladimír, a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. 2/I. H–J*. Praha: Academia, 1993. 589 s. ISBN 80-200-0468-8. S. 580–586.
7. FORST, Vladimír, a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. 2/II. K–L*. Praha: Academia, 1993. 597–1377 s. ISBN 80-200-0469-6. S. 793–803.
8. HABOVŠTIAKOVÁ, K. Bernolákovo jazykovedné dielo. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1968.
9. HIRT, Tomáš. Přehled základních tezí modernistického pojetí nacionalismu [online]. ANTROPOWEB, 2007. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20131216091002/http://antropologie.zcu.cz/prehled-zakladnich-tezi-modernistickeho-pojeti>
10. HRABOVÁ, Libuše; POSPÍCHAL, Miroslav, a kol. *Palackého cesta : pohledy na život a činnost Františka Palackého a lidí mu blízkých : sborník příspěvků k 200. výročí narození Františka Palackého*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1998. 158 s. ISBN 80-7067-860-7.

11. HROCH, Miroslav a HAUBELT, Josef. *Obecné dějiny novověku I. 2.*, přeprac. a rozš. vyd. *Učební texty vysokých škol*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966.
12. JIRÁSEK, Jiří: Josef Kočí, Naše národní obrození. *Slezský sborník*. Roč. 59, 1961, č. 3, 15. 8., s. 398–399.
13. JUNGMANN, Josef. *Dvojí rozmlouvání o jazyku českém*. Online. Hlasatel český, 1806. Dostupné z: <https://www.rodon.cz/admin/files/ModuleKniha/405-Dvoj-%C5%9F-rozmlouv-in-%C5%9F-o-jazyku-%C2%A6Zesk-%C4%99m.pdf>
14. KELLER, Jan. *Úvod do sociologie*. 5. vyd. Praha: SLON, 2004. 208 s. ISBN 80-86429-39-3. S. 55.
15. KOLEKTIV AUTORŮ. *Zborník z vedeckého seminára „Nové kontexty života a diela Ľudovíta Štúra“*. Modra: Modranská muzeálna spoločnosť, 2012. ISBN 978-80-969920-2-7. S. 84–104.
16. KOLLÁR, Ján a Martin C. PUTNA. *Slávy dcera: báseň lyricko-epická v pěti zpěvích*. Vyd. v nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2014, 385 s. Europa, sv. 43. ISBN 978-80-200-2359-9.
17. KOLLÁR, Ján. *Slávy dcera*. V MKP 1. vyd. *E-knihovna*. Praha: Městská knihovna v Praze, 2011.
18. KOVÁČ, Dušan. In: *Dějiny Slovenska*. NLN, 2011, s. 370-417. ISBN 978-80-7422-099-9.
19. KUTNAR, František: *Obrozené vlastenectví a nacionalismus*, Karolinum, Praha 2003, ISBN 80-7184-833-6.
20. LEHÁR, Jan; STICH, Alexandr; JANÁČKOVÁ, Jaroslava a HOLÝ, Jiří. In: *Česká literatura od počátků k dnešku*. 3. Praha: NLN, 2020, s. 151-258. ISBN 978-80-7422-746-2.
21. MALINA, Jaroslav; DOHNALOVÁ, Marie. *Slovník antropologie občanské společnosti*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2006, 778 s. 1. vydání. ISBN 80-7204-349-8.
22. NÁROD. In: *Sociologická encyklopedie* [online]. 2018. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/N%C3%A1rod>
23. NOVÁK, Arne a GRUND, Antonín, HAVEL, Rudolf (ed.). Online. In: *Stručné dějiny české literatury*. MKP, 2021, s. 122-249. [cit. 2024-07-09]. Dostupné z: https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/51/32/88/strucne_dejiny_literatury_ceske.pdf.
24. PALACKÝ, František. *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě: faksimile vydání z roku 1907*. Vyd. v Erice 1. Praha: Erika, 1998. ISBN 80-7190-552-6.

25. PETRÁŇ, Josef. *Počátky českého národního obrození: společnost a kultura v 70. až 90. letech 18. století*. Praha: Academia, 1990. ISBN 80-200-0061-5.
26. PLICHTA, D. Národnost, nebo vlastenectví? Nacionalismus, nebo patriotismus? České národní listy [online]. Dostupné z:
<http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/narodnost-nebo-vlastenectvi-nacionalismusnebo-patriotismus.html>
27. POLÁK, Josef. In: *Česká literatura 19. století*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, s. 116-194. ISBN 80-04-23906-4.
28. SLOVNÍČEK POJMŮ. Patriotismus.ff.ujep.cz: Patriotismus - nacionalismus - národovectví v českých zemích [online]. 2012. Dostupné z:
<http://patriotismus.ff.ujep.cz/pracovni-listy/25-slovnicek-pojmu>
29. ŠTŮR, Ludovít. *Spevy a piesne*. Online. 1853. Dostupné z: https://www.google.cz/books/edition/Spevy_a_piesne/fbhTdMB98g8C?hl=cs&gbpv=1&printsec=frontcover.
30. TRAPL, Miloslav. *České národní obrození na Moravě v době předbřeznové a v revolučních letech 1848–1849*. Brno: 1977.
31. TRUHLÁŘ, Antonín. Dobrovský Josef. In: *Ottův slovník naučný*. Praha: J. Otto, 1893. Dostupné online. Díl 7. S. 729–738.
32. VLACHOVÁ, Klára, ŘEHÁKOVÁ, Blanka. 2004. „Národ, národní identita a národní hrdost v Evropě.“ *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 40 (4): 489–508. ISSN 0038-0288.
33. VLČEK, Jaroslav. *Století osmnácté*. Online. Jednota českých filologů, 1898. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:68459b10-0ec0-11e5-b269-5ef3fc9bb22f?page=uuid:b8cb8e90-1452-11e5-a599-5ef3fc9bb22f&fulltext=ber nol%C3%A1k>.
34. VODIČKA, Felix, ed. et al. *Dějiny české literatury. 2., Literatura národního obrození. 1. vyd.* Praha: Československá akademie věd, 1960. 684 s. Kapitola Josef Dobrovský, s. 99–120.
35. VONDRA, Roman. Osobnosti české minulosti: Josef Jungmann (1773–1847). *Historický obzor: časopis pro výuku dějepisu a popularizaci historie*, 2012, 23 (1–2), s. 39–42. ISSN 1210-6097.